

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 26 (426), serie nouă. Miercuri 7 iulie 1999. Preț: 3.000 lei

„Dostoievski observă cu o evidentă satisfacție acel har pușkinian, «care nu se mai întâlnește la nimeni în afară de el» și care s-a afirmat plener în extraordinara sa capacitate de întrupare, de metamorfozare deplină în geniile altor popoare și nații, o metamorfozare aproape absolută.”

(Gheorghe Barbă)

PAUL EUGEN BANCIU

Adevărat, nu sunt misogin. Cel mai bine îmi ies personajele feminine, pentru că femeile sunt mult mai spectaculoase, ele își exprimă mult mai direct sentimentele și stările pe care le au. Bărbații speculează, trișează.

„Pornind de la un detaliu, studiind atent monumentul căruia îi aparținea, plasând apoi monumentul într-un context cultural, Pavel Chihaia a constituit mari teme istorico-culturale dominate de personalitatea unui Domnitor.”

(Radu Ionescu)

STOICIADA

Absent el pe la unele cursuri și instituții de formare, Liviu Ioan Stoiciu e mereu dispus să dea note și calificative fiindcă, dragăliță Doamne, numai așa își învinge complexele și-și ține contemporanii în stare de veghe. E un fel de-a zice! Că, în alt fel, nu-i circulă și nu-i clipește numele! * Îl descoperi în tot soiul de tipărituri, suveran și subteran, dându-și cu părerea - el ar putea crede că tot ce scrie se transformă, automat, în excurs artistic! - ca nu cumva să-și vitregească fanii sau să-l îmbrățișeze anonimatul. Iată cum debutează un text semnat de L. I. Stoiciu: „România stă mereu cu ochii pe steaua călăuzitoare a Ardealului. Limba română însăși, își duce crucea, însemnată ca atare de Dumnezeu, întâi pe cărările urcătoare din Ardeal, și abia mai apoi pe cărările descrescătoare ale României“. * Am preluat exact paragraful, cu virgula între subiect și predicat, să nu cumva să-l supărăm pe maestru. Dar, chinându-ne noi să-l și îlmăcăm, ajungem la concluzia că Ardealul n-ar fi în România (doar această țară „stă mereu cu ochii pe steaua călăuzitoare a Ardealului!“), că acest ținut ar avea **cărări urcătoare**, în vreme ce România (săraca!) doar descrescătoare! Să te apuce năuceala, nu altceva! * Comentariile, pardon, meditațiile profunde, nu se opresc aici. Ardealul „e plin de sfinți - deși marile tunuri bancare s-au dat aici, de la Caritas (jocul piramidal oficializat, care a dus la faliment o lume întreagă) la Banca Dacia Felix, de pildă. Nu mai vorbesc de corupția cu specific ardelean, al nelipsitului **comision**“. * Enumerările, ierarhiile, topurile și alte clasamente nu lipsesc din opera lui L. I. Stoiciu, căci aria sa de cuprindere (și evaluare) e nelimitată. Ca să nu dansăm pe întuneric, recurgem iarăși la citate: „Tot Ardealul dă măsura valorii în literatura originală românească, prin scriitori autentici, serioși care trăiesc și scriu în Ardeal“. Pe lista stoiciană îi găsim (ca scriitori) ardeleni pe Rodica Draghinescu, Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, Mircea Martin. Cu o asemenea cultură, să tot dai note!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

CUM E NATO?

de HORIA GÂRBEA

Cine e de vină pentru imaginea pe care ne-am făcut-o despre gaborii din New York? Că ar ar fi niște tipi duri, curajoși, bazați pe intuiții fulgerătoare. Dacă ar fi să te iei după majoritatea filmelor de la Hollywood, ar rezulta că un tablăgiu din New York are sub chipiu atâtea circumvoluțiuni cât tot IGP-ul nostru la un loc. Un polițai de-acolo se bate cu tot ce-i rău, de la Godzilla, Aliens și UFO-iști, până la aurolacii din Central Park, și, și răzbește cu o mână lar la urmă se lipește și de o tipă frumoasă. Dacă întâmplător moare la datorie, este îngropat în sicriu cu mănere și cu steagul lui Bill pe capac iar colegii îl răzbină imediat.

Ei, dar după un timp, americanii s-au apucat să dea jos statuia polițistului lor național în filme precum „Academia de poliție“ și alte parodii din acestea unde omul legii umblă prin pomi după mâțele babelor din Long Island. Probabil, zic și eu, precum Caragiale, adevărul e la jumătate: sunt la New York polițiști și mai așa, și mai așa. Ca peste tot în lume. Imaginea cea mai probabilă a agentului? Nici Superman tare ca stânca, nici flet de tot. Infractorii ca să folosească termenul consacrat, sunt și ei, probabil, mijlocii. Nu s-aprugi să-ți faci părul măciucă, gen moșulică ala din „Tăcerea mieilor“, dar nici ca șuții din Obor. Adică sunt oameni relativ normali într-o faună totuși diversă și pot fi dați în vileag tot de oameni normali care au și ei necazuri lor, nu se gândesc numai cum să-i prindă.

În numele acestei situații îți mai dispar complexele față de americani. Numai că, și așa, să băgăm bine de seamă, ei îi prind pe toți măgarii de bandiți. Ceea ce la noi, cel puțin în mileniul ăsta, nu e cazul.

Dar NATO cum o fi? Tare ca stânca sau, cum scrie pe ziduri de la o vreme, „o dictatură de asasini“. Eu cred că e pe la mijloc, și mai așa, și mai așa. Îl mitizăm tot noi și-n sus și-n jos.

acolade

VERTIJURILE SENECTUȚII

de MARIUS TUPAN

La vârsta a treia, când destule maladii stau la pândă, există unii protagoniști, intrați fără să realizeze în rolul victimelor, incapabili de a se salva printr-o decentă retragere sau printr-o discretă abandonare a ambițiilor dintr-o altă stagiune. Sunt, îndeobște, foștii ocupanți ai unor înalte fotolii, răsfățații criticii literare, privilegiații unor structuri politice, care nu concep, în pofida tuturor evidențelor, să existe alte concepții și curente literare în afara celor statuate sau recunoscute de magnifica lor conștiință artistică. Nu ne gândim acum la războiul generațiilor, rămas ca o stare de permanență de-a lungul deceniilor, nici la disputa dintre grupurile hotărâte să-și impună, cu orice risc, programele lor, ci îi avem în vedere pe acei condeieri care și-au pierdut pozițiile, strategii obținute, care au fost eliminați din topuri, numai fiindcă arta lor a intrat în desuetudine sau, pur și simplu, interesează tot mai puțini cititori. Izolați sau nechemati la câte un festin, își dau abia în astfel de momente arama pe față. Neagă tot ce pare a fi valoare, își sacrifică până și prietenii, dacă simt că ar putea obține un câștig prin această operațiune, sar la atac când observă că unii intră în derută - să iasă din nou în față! - se organizează în haite ca, la

nevoie, să fie apărați de congeni. Astfel de spectacole, din ce în ce numeroase, ajung la un grad amuzant. Cu cât sunt mai ample, cu atât pregătesc lunecarea în anonimul a cel care le provoacă. Credința unui Eug Barbu sau Adrian Păunescu că pi trebuie câștigată și întreținută chiar cu elemente scandaloase, numai pentru a-ți circula numele, în orice condiții cu orice prilej, nu mai este agreată omul modern, care are și alte distractii în afara celor cu iz gitan și parf balcanic. Calculele elementare onora și publicitatea ieftină a altora întorc împotriva consumatorilor droguri (drojdii) provincia amenințând să-i claseze în st relicvelor istorice. Și, paradoxal, conștientizându-și noile posturi, nu diminuează atacurile ferd împăcându-se cu destinul, dimpotrivă urlă și mușcă, de data asta tot ce le în cale, fără a bănui că-și pregătesc singuri o nedemnă senectute. Dar numai atât. Energiile reduse, b animate, dublate de amnezii, triș prin porniri instinctuale, stări vârtejuri dramatice care au, de n ori, efecte greu de prevăzut. Nu despre înțelepciune nu se poate vorbi astfel de situații.

TEL MAÎTRE, TEL VALET*

de ȘERBAN LANESCU

Pentru că nopțile de vară îndeamnă la insomnie, și cu atât mai imperativ în cazul amărăștenilor care nu dispun de aer condiționat, recent am privegheat, parcă privind și ascultând la tv., tandemul M.Tucă - O.Paler. De unde și titlul, cu precizarea însă că cei doi protagoniști își împărțeau reciproc rolurile, în elu-i, ficcare, jucând și ca *maître* și ca *valet*, aflați împreună în aceeași bar(a)că, iar asta nu doar pentru o noapte.

Cine-ar fi crezut?! Să vină o vreme când a jindui nostalgic până și după "seratele muzicale" cu Baabachh ale lui (aleluia!) I.Sava, odihnească-se-n pace! O dată cu trecerea timpului, prin rătăcirile letaliilor din trecut în arcele memoriei, mizeria prezentului poate induce, iată, revalorizări ciudate. Dacă ajungi în capcana îndoielii dacă nu cumva oare TVR - desigur, TVR după '90 -, chiar așa toxică și mută din scurt în lesa *frului direct* cum era, însă reușise să nu depășească anumite limite. Parcă erau tocmai atâtea emisiuni dedicate exclusiv petiului "cultural" al chivușelor și al băieților de răvălie, începând dis de dimineață pe inima goală cu alde Teo și Mircea și curgând din telenovela în telenovela până târziu, uneori dincolo de crucea opții, precum cazul evocat înainte când sălăvrăgeala firosoască și părea să aibă un efect

hipnotic asupra celor doi conlocutori aducându-i la starea în care să-și poată permite orice: să răgăie ori să-și sugă meditativ dinții/proteza, să se descâlce, să-și scarpine eczele biografice, orice! Și exemplificarea ar fi lesne de continuat, cu deosebire semnificativă dovedindu-se proliferarea epidemică a *talk-show*-urilor care, în virtutea exercițiului libertății - așa se pare! -, lasă tot mai mult loc pentru ciorovăială și bărfă (ambalajul apetisant al propagandei), astfel încât opera de pionierat a lui I.Sava ajunge să capete savoea paradusului pierdut prin comparație cu ce face *nova gardă* avându-i protagoniști pe M.Tucă și D. Diaconescu (ambii de admirat în străduința de a recupera handicapul cultural sever măcar prin corectarea pronunției) sau, la fel, prin comparație cu panarama săptămânală patronată de cel cu renumele evocând cocina și care, iarăși în favoarea prestigiului *bătrânci doamne*, n-a încăput în grila de programe a TVR nici măcar sub oblăduirea unuia ca P. Everac. Bref, n-ar mai urma decât a deplânge lipsa cenzurii! Ieșirea din confuzie nu mai suportă amănare. Indiferent de riscuri, orice, oricât, oricum, este, și fără nici un dubiu, preferabil vreunei forme de monopol al statului asupra mass-media, apoi, dar abia odată bătut în cuie acest adevăr banal, eventual încapă și filosofea de genul «libertate fără constrângere nu se poate» (citat din

O.Paler în tandem cu M.Tucă). Pe de altă parte, însă, portretul robot al electoratului român dedus de H.-R. Patapieviți din *Barometrul de opinie publică - Mai'99* (în 22, Anul X nr. 25) anunță un viitor de coșmar în România ce nu poate fi lăsat doar pe seama efectelor actualei guvernări. «*Negativismul agresiv* - și constatarea lui H.-R.Patapievici e de rigoare - *al presei cotidiene și stilistica tip ghilotină a celor mai ascultați lideri de opinie fie a creat, fie a consolidat un stil de reacție la realitatea politică, deopotrivă irelevant și iresponsabil, care, cred, e potențial periculos pentru echilibrul democratic al țării.*» Iar în acest context sunt de inclus cu mențiune specială *talk-show*-urile, îndeosebi, precum cele mai sus semnalate, tocmai fiindcă realizatorii lor au găsit rețeta potențării violenței simbolice prin desconsiderarea oricăror rigori valorice, garagața cultivată sistematic disimulând jinte politice precise și potrivnice democrației liberale. Or, că un M.Tucă, sau un D.Diaconescu și toți ceilalți cristoși din presa scrisă fac ce fac, e de-nțeles. Deși mai greu, este de înțeles încă și un comportament de genul demnitarului acceptând la schimb cu prezența-i pe sticlă angajarea în clenciuri de mahala. Dar să ajungă cineva ca O. Paler să-i vorbească despre obsesii și disperări metafizice lui M.Tucă care îi și răspunde «*Sună frumos asta, organizarea obsesiilor!*», iată ceva care, îmi pare, este de neînțeles până la stupoare, tocmai fiindcă societatea românească este grav suferindă.

*] Dup un răstimp de câteva săptămâni în care minimax-ul a fost "cenzurat", comentariul așa-zisului dialog între C.Iordache revoluționarul și sociologul maxim în viață al românilor, I.Bădescu, nu putea decât să rămână curmat în ceață dintr-un motiv a cărui evidență scutește de a-l mai formula.

— timpul retrării —

O ROMÂNIE NAIVĂ, CREATOARE ȘI PURĂ

de CAIUS TRAIAN DRĂGOMIR

De ce nu trăim „sfârșitul istoriei”? De ce nu stagnază, într-o infinită reproducere a identicului, modesta împlinire (și neîmplinire) - politică a omului actual? Pentru că nici alte de manifestare ale prezenței umane în univers și încetează evoluția, iar o mișcare antrenează ta. Nu ne aflăm în fața unui sfârșit al fizicii, al logicii sau al medicinei, în fața unui sfârșit al uzicii, al plasticii sau al literaturii și poate că nici încă în fața unui sfârșit al filozofiei. Tehnologia te astăzi domeniul cel mai dinamic, cel mai agresiv care a amprentat existența terestră. Cum n putea, atunci, să atingem „sfârșitul istoriei”? Observăm, totuși, că Einstein a încercat să creeze teorie unificată a câmpului, că Gell-Man a căutat descrie - tabelar - ansamblul lumii particularelor, că decafonismul a sperat să pună capăt invenției nale, că încă de acum două secole, Kant a crezut prin tabla categoriilor spune ultimul cuvânt în ozofic: futurității și dadaistii au fost convingi că prezintă elementul limită al literaturii. Dintre toți eștia, probabil, numai Albert Einstein, prin racterul constrângător și grandios, totodată, al oblemei puse, a înțeles fără echivoc măsura în re adevărul de dincolo de cunoașterea, deja plinită, nu se lasă prins într-o formulă finală, căt geniu s-ar cheltui pentru aceasta. Istoria își mează, ca un mare ansamblu, drumul inexorabil.

Așa cum există devoția credinței paradisiace, a șterii lumii actuale într-un timp, în niște condiții într-o varianță a șanselor și perspectivelor smice diferite de cele prezente și există, de emenea, milenariștii, cei care așteaptă marile ituri, marile catastrofe sau renașteri universale, alnim și pe cei care cred în punctul pus asupra rgerii și astfel, în posibilitatea cristalizărilor ime care, în limbajul comun, poartă numele de rșit.

România manifestă constant atracția imismului paradisiac - în forma, foarte pozitivă, levotamentului nostru pentru origini și în aceea gativă a protocronismului. Țara nu este mai puțin ată de ideea marilor colituri, precum aceea a

reunirii, timpurii, sub Mihai Vitcazu, sau a izbucnirii Revoluției anti-comuniste; în chip negativ, aceeași tendință ia forma gustului catastrofist, larg național. Finalismul românesc se regăsește în dorința multora dintre români de a crea opere fundamentale și definitive, iar ca decădere a principiului, în delirul inovator a încă și mai mulți. Toate acestea sunt semnul profunde crize a lumii moderne și a românismului. Țările în criză, civilizațiile la răscruce, culturile care aspiră la recunoaștere fără să o obțină alcătuiesc împreună patria primitoare și penibilă a vindecătorilor miraculoși, a inventatorilor, fără opreliști, de mecanisme perpetuum mobile, a creatorilor de sisteme de îmbogățire peste noapte, a politicienilor mesianici. Cu atât mai greu este, în aceste țări, destinul adevăratelor minți creatoare, alese și incomparabile, a descoperitorilor autentici, a gânditorilor profunzi și originali. România trăiește simultan cele două condiții - aceea a țării în care delirul de invenție este debordant și nu întâlnește critici și corective, ci măcar permisivitate sau, adesea, o penibilă publicitate și glorie, iar, pe de altă parte, participă la creația adevărată prin personalități nobile, clegante și pure. Voi cita doar două exemple: acela care a fost cândva matematicianul Octav Onicescu și tânărul fizician și inginer Bogdan Popescu, lucrând actualmente în Canada. Înainte mai trebuie notat un lucru: în întreaga operă a lui Ernest Hemingway toate marile personaje nu sunt altceva decât ființe care doresc să pună punct unei mari probleme, să încheie un episod al existenței, rămas fără soluție. Ce altceva este o civilizație nedominantă decât una care încearcă pur și simplu să existe prin voința unor oameni aleși de a crea la nivelul unei valori absolute. Odată și odată mica Danemarcă tot îl naște pe Niels Bohr, Portugalia - pe Egaz Moniz, Austria - pe Erwin Schrodinger, așa cum altădată minusculul Millet J-a dat lumii pe Thales, iar neînsemnata Samos, pe Pythagoras.

Ambiția lui Albert Einstein - eșuată - de a construi o fizică aplicabilă întregului univers a stimulat creativitatea fizicienilor, în același mod în

care teorema lui Fermat a provocat matematicienii. Cercetătorii în bio-medicină au stat sub simbolul figurii marelui Albert Szent-Gyorgyi, sau sub acela al lui Alexander Fleming. Octav Onicescu a încercat să construiască o mecanică generalizată, înglobând teoria relativității, pe care să o depășească, însă, în direcția unificării, atât de dorită și încă nerealizată, a teoriei câmpurilor. Om de știință de largă cultură și deschidere filosofică, Onicescu a lăsat în urma sa un aparat matematic bine pus la punct și solid încheiat, care însă nu oferă soluția problemei încercate. De ce? Reacția de inaderență a specialiștilor este mai curând intuitivă și insuficientă fundamentată; după multe eforturi de analiză am reușit să înțeleg ce se întâmplă: teoria relativității și află valoarea sa permanentă prin aceea că, în primă instanță, deduce, iar apoi postulează, imposibilitatea existenței unui sistem de referință absolut. În calculele implicate în teoria sa, Octav Onicescu introduce, în chip implicit, un sistem de referință absolut, de care se servește apoi continuu fără ca el însuși să observe. Einstein însuși nu reușise să realizeze ultima sa mare sinteză științifică.

Bogdan Popescu a elaborat în urmă cu peste zece ani - foarte tânăr fiind - o teorie generală a materiei. Ca participant la Revoluție, a încredințat manuscrisul surorii sale, încă și mai mică de vârstă, pentru a nu se pierde în cazul morții sale. Bogdan Popescu a scăpat nevătămat din acele evenimente și a făcut apoi studii și cercetări strălucite în fizica fluidelor, în Germania, Statele Unite și Canada, unde se află în prezent. Manuscrisul - încă necipărit - mi-a fost arătat de către familie. Nu cred că teoria lui Bogdan Popescu este cea așteptată imagine generală a câmpurilor și particularelor pe care o așteaptă știința. Nu voi expune aici motivele îndoielilor mele. Trebuie să se știe însă că manuscrisul abundă în idei filosofice profunde, de o totală originalitate și îndrăpățire. Iată două exemple. Spațiul este conceput de Bogdan Popescu drept indefinit dimensional, devenind tridimensional în actul experienței umane, așa cum ar putea lua un caracter bi - sau quadro-dimensional în alte experiențe. Se deschide, astfel, o nouă perspectivă asupra apriorismului kantian. Pot fi, pornind de aici, inaugurate multe alte domenii de reflecție. Particulele sunt, în această teorie, surse negative de eter. Teoria stării staționare a universului, a lui Fred Hoyle își află, în acest mod, noi posibilități de dezvoltare.

Se ajunge ca aproape nimic să nu se mai știe despre cei mai buni și mai demni dintre noi.

DESPRE PANA VÂNĂTORULUI

de VAL CONDURACHE

Claudian Cosoi a bătuit în mediile literare ale Iașului, a dat târcoale revistei „Dialog”, a cochetat și cu „Opinia Studențească”, dar nu s-a fixat nicăieri. După terminarea facultății a plecat în Maramureș, de unde a trimis câteva semnale de alarmă.

În urmă cu patru ani mi-a trimis un manuscris pe care l-am citit cu interes. Un poet de talent își exersa vocea pe o claviatură care era și nu era aceea a generației '80. I-am citit manuscrisul și îndată după aceea i-am expediat următoarea scrisoare:

„Dragă domnule Claudian Cosoi, presentimentul morții, care răzbate în Pana

vânătorului (între timp cartea cu același titlu a apărut la editura „Timpul”) și-a pus amprenta pe lectura mea, marcată profund de moartea surorii dimitale. N-am putut să dezlipesc emoția lecturii de starea mea de spirit. Cu toate acestea, pot zice că am găsit în manuscris pagini grațioase, ca stampele chinezești, bătuite însă de neliniști firă nume și de un rău de a fi pe lume a cărui cauză n-am reușit s-o dezleg. Volumul și-ar fi avut momentul apariției în anii '80, când ai publicat în presa literară din acea perioadă mai multe poezii pe care le regălesc în manuscris. Atunci modernismul își dădea ultima suflare în brațele

postmodernismului. Pana vânătorului e chiar rezultatul acelei zbuciumate tranziții în care poetul se agață ca un fir de păianjen de mișcările sufletești nelămurite și prinde în plasa lui de o geometrie misterioasă cuvintele și meditația asupra lor.

Experiența e consumată, dar mărturia târzie pe care manuscrisul o aduce în cutremurări înghețate și-n strigătele lui înăbușite mai poate interesa un editor generos, dar unde să-l găsești? Închei cu sentimente amestecate, derutat de ușurința cu care cei de lângă noi trec șoptit în altă lume și înfrigurat la gândul că acum poezia e ca un mesaj într-o sticlă aruncată în valuri de un naufragiat disperat.”

Aceasta a fost scrisoarea. Editorul generos, a apărut între timp. Semnatarul acestor rânduri își păstrează aprecierile pe care le-a avut în urmă cu patru ani și crede că poetul Claudian Cosoi are motive să fie citit.

Doar pentru cititorul cât de cât avizat asupra fenomenului cultural postrevoluționar, numele Elenei Radu nu este complet necunoscut și nicidecum înecat în marea sutelor de figuranți-veleitari care au năpădit scena literară românească.

Ceea ce impresionează dintru început în cazul Elenei Radu este prolificitatea și tenacitatea cu care, într-un răstimp de numai cinci ani, a publicat nu mai puțin de patru romane: *Pământul silniciei* (1994), *Dulcea căutare a Paradisului* (1996), *Porți spre eternitate* (1997), și cel ce face obiectul acestei scurte prezentări. Alăturarea titlurilor cărților sale deconspiră, cu evidență, obsesia autoarei pentru un spațiu etern de cea mai înaltă rezonanță culturală: Grecia.

Umbre din Acropole este un roman al iubirii, al proiecției ideatice și totodată morale, al purității și împlinirii mature. Un astfel de traiect presupune repetate abisuri, cărora

autoarea le întinde însă abile filtre compensatorii, revelate în plan psihologic.

Axul central al cărții îl susține dragostea adeseori convulsivă dintre româncea Milena și Nicolas, grec de origine, moștenitorul unui temperament imprezvizibil, adeseori enigmatic. Protagonistii sunt geologi supuși aceleiași pasiuni profesionale, dar și presiunii rădăcinilor neamului lor interferate nu numai istoric dar și religios prin aceeași credință unificatoare.

Elena Radu se dovedește a fi, de fapt, pe ample portative ale cărții sale, un poet disimulat, dornic să asambleze în construcția sa romanescă poeme ale unor proprii trăiri

personale, de înaltă relevanță sufletească și spirituală. Există cărți pe care, după lectură, a tentația să le „rescrii” în metrii propriei ta memorii, purtându-le mai departe mesajul sau pur și simplu să le uiți.

Romanul Elenei Radu, credem noi, salvează prin abilitatea introspecție personajelor, prin fluiditatea, adeseori imnică a stărilor lor sufletești, dar și prin firescul unei scrieri fără volute ultra-moderniste.

Dacă autoarea va reuși să depășească unele jenante dificultăți de compoziție de până acum numele său, cu siguranță, va fi receptat la cot pe care o merită.

DRAGOSTEA DIN NOU

de GHEORGHE ISTRATE

DELICATEȚEA DIN SPATELE DURITĂȚII

de MARIUS DOBRESCU

Am crezut întotdeauna că în fiecare ziarist se află un scriitor. Mai precis, un scriitor ratat. Din fericire, sunt și excepții. Sorin Golea este una dintre ele: în ziaristul Sorin Golea se află un scriitor viu și cât se poate de adevărat.

Volumul de debut al acestui poet (*Podișul*, apărut de curând la editura Eminescu) lasă să se întrevadă, la o privire destul de rapidă, două chestiuni esențiale. În primul rând, o chinuitoare obsesie a morții, prezentă oarecum

prematuur la un poet de 36 de ani, dar hântuind, fără excepție, ceea ce numim poezia mare („Liniște, ireală ca o nebunie/ acesta-i tărâmul morții? Pe cine/ Să chemi în ajutor, să te/ aperi, cădere dulce...”). Aproape voluptoasă, această morțe invocată de poet, aproape de invidiat. Firește că abordarea acestei teme nu are, în cazul lui Sorin Golea, decât valori ludice. Poetul o hărțuiește, dacă putem spune așa, se joacă, fără să-i dezvăluie măruntaiele și sensurile ascunse, cu ea.

În al doilea rând, este uimitoare (pentru un om care pune rapid ceva pe hârtie, ceva ce demonetizează a doua zi, pentru un ziarist deci) hărnicia aproape japoneză a dăltuiri cuvântului. Dalta lui Sorin Golea are un tălă milimetric. Mirat de această constatare, l-am întrebat pe poet dacă a scris haiku. El recunoscut că a scris poezie în formă fix inclusiv ceea ce-i „reproșam” eu, lucru care lăsat urme în poezia sa de azi („Este o curte mijlocul podișului/ în care se coc mere galbene/ liniștit/ de tot...”). Oricum, pentru ziarist în plină ascensiune, arborând mas necruțătoare a justițiarului (l-am caracterizat pe Sorin Golea), poezia de astăzi este o furtună în ireal sau, mai bine zis, o ascunzătoare perfectă. Este retragerea delicateții în spațiul platoșei de oțel a durității.

INSULE DE HÂRTIE

de IOAN STANOMIR

Povestirile exotice, reunite de Costache Olăreanu în *Scrisoare despre insule* (Institutul European, Iași, 1999), confirmă despărțirea progresivă a prozatorului de romanescul tradițional. Pretextul călătoriei respectă aparent seriozitatea încercărilor de gen, ce făceau deliciul pedagogic și utopic al secolului luminilor, doar că bizarul parabolic și absurdul urmuzian subminează coerența proiectului. Prin virtuozitatea ludică, Costache Olăreanu compune realitatea astfel cum se oglindește în decorul insulelor sale de hârtie.

Referirea la Swift și la *Tabletele din Țara de Kuty* ale lui Argezi pot fi o cheie de lectură - și totuși, nimic din mizantropia swiftiană nu se întrevește în descrierea metodică a celor mai bune dintre lumile (im)posibile. Căci lumile pe dos vizitate de „călători” concentrează în ele substanța distopiei ori a calamburului. Avantajul călătorilor cutrecierând lumile insulare este propria lor apartenență, prin țara de obârșie, la o minunată lume pe dos, experiența „tranziciei” ferindu-i de emoțiile descoperirii. În definitiv, nicăieri nu poate fi mai pe dos decât acasă: „Venindu-ne ideea să spunem că provenim dintr-o țară în plină tranziție, deci neapartenând nici Estului nici Vestului, nici lumii a treia, nici avansată nici înapoiață, cu nimic prea durabil și cât de cât serios, abia pe cale de a-și face niște mai de Doamne-ajută, am fost lăsați în pace” (pag. 24).

Reluarea parodică a tiparului literaturii de călătorie include și modelarea unor lumi având o asemănare izbitoare cu țara lăsată în urmă. Complicitatea dintre autor și cititor e o regulă obligatorie a mecanismului ironic: prozatorul urmează, aparent, o linie de extremă seriozitate în relatarea miracolelor întâlnite, fără a ezita să atragă atenția, amuzat, cititorului asupra jocului început.

Metoda rezidă în împingerea absurdului până a ultimele consecințe, o modalitate ce nu e străină de tentația unui moralist travestit. O insulă e cea a turnătorilor amintește de paradigma swiftiană, dar și de obsesiile autohtone. Istoria contemporană se travestește în comedie bufă, de unde și codificarea atentă a ritualului turnătoriei: „Ca cetățeni liberi, cu conștiința precisă a îndatoririlor lor, se pun de îndată pe turnat. Operația turnării se desfășoară la fiecare al doilea răsturnat al lumii. Se prezintă la un oficiu special menajat unde fiecare predă dosarele cu grijă necesitățile. Nu se admit, cum am menționat, decât anunțurile redactate cu multe figuri de stil, cele care cuprind doar fapte nude fiind respinse din apul locului” (pag. 29).

Aluziile la o realitate ușor recognoscibilă bundă: insula metaliferă a cărei părăsire devine extrem de dificilă capătă un nume sonor, *Metaloglobus*, în vreme ce decorul vulcanic și riveliștea aridă definesc, previzibil, o urmuziană insulă a *Finanțelor*. Urmuzianismul colorează această ședere pe teritoriul finanțelor, o nouă bonedă compozită, „ruzlogulek”-ul, făcându-și pariția. Paraipan, unul dintre călători, efectuează un calcul complicat a cărui finalitate se pierde în brizoriu, încercând să introducă realitatea insulei a cadrele familiare ale cursului valutar urmuzitean.

Până și pe cea mai îndepărtată insulă, călătorii descoperă specificul național și a sa amprentă delectabilă. Insula numărul 14 e marcată de o șpansuie a românității - româna devine o bua limbă oficială, în vreme ce înjurăturile sunt aplicate la rangul de clișee verbale. La rândul lor, călătorii îi oferă compatriotului expatriat mirile lor de seamă, între care și volumele lui *Intel Coruș* și *Ion Țugui*. Românul insular e înțeles în misterele noii limbi de lemn, în lexicul sintaxa ei rafinată: „Le-am făcut chiar și o listă noi cuvinte, pe care n-aveau de unde să le știe, cum ar fi «implementat, antamat, derulat», și altele, și i-am învățat ca totdeauna să-și înceapă frazele cu conjuncția «decu», care să le ușureze înțelegerea mai grabnică la o concluzie, atât de necesară în convorbirile particulare, ca și în jocurile dezbateri publice” (pag. 65). „Despre convenientul de a te fi născut român” - șederea pe insulă precipită o serie de digresivni amuzate

(și exasperate) asupra specificului național. Substanța moralistului (camuflată în calambur) se trădează: „Românul, deși atât de adaptabil în alte împrejurări, face ce face și îi obligă pe cei în mijlocul cărora trăiește să nu se mai simtă prea în largul lor, ba chiar îi determină să devină brusc inadaptabili” (pag. 67).

Deriziunea locurilor comune încărcate de solemnitate e una din mizele acestor „povestiri exotice”, descompunând realitatea prin lentila parodicului. Emanciparea femeilor de sub opresiunea bărbaților devine posibilă, în decorul insulei S, prin apelul iluminist la cultură. Revoltatele femei îmbrățișând kantianismul cu entuziasm nu înțeleg, din păcate, aproape nimic din filosofia devenită portdrapel: „Cât am mai stat noi pe acolo toate societățile secrete în care se organizaseră femeile s-au transformat rapid în cercuri de studiere intensă a kantianismului, acesta devenind, până la urmă, teoria după care se conduceau ele în lupta înverșunată pe care o duceau împotriva robiei, pentru eliberarea lor definitivă (...). «Filosoful», adică zisul Coriolan Denis Diderot Păsărescu, aghiotantul meu, a și făcut remarcă, aplaudată de noi toți, că o operă, cu cât e mai greu de priceput, mai neclară, mai obscură, cu atât are mai mari șanse să se transforme într-un stindard atotbiruitor” (pag. 43).

Următoarea insulă e un exemplu de recompensare a păcatului prin pedepsirea virtuții. Paradoxul insulei amintește izbitor de cel al tranziției românești - nodul gordian al mulțimilor de legi e tăiat în maniera cea mai simplă: nici una dintre complicatele legi nu se mai aplică. Studiul acestei lumi pe dos e tribut ardoacei propensiuni de travestire a moralistului în fantezist; strategia lui Costache Olăreanu e similară deghizării lui Ștefan Zeletin din *Țara Măgarilor*. „Au o deosebită stimă pentru oamenii cu antecedente penale, care în acest fel probează, pe de o parte, că n-au stat degeaba, iar pe de altă parte, că sunt rezistenți la toate încercările și necazurile vieții. De altfel, lor le sunt destinate și cele mai bune locuri de muncă, acordându-li-se anual și dreptul de a-și conferi singuri cele mai mari decorații ale statului” (pag. 46).

Romantismul edulcorat e o țintă asupra căreia se exercită vivacitatea parodică a prozatorului: ca orice voiaj care se respectă, și călătoria de față nu e lipsită de o întâlnire cu sirenele, căci exploratorii capturează o sirenă în carne și oase, obligați fiind apoi să o arunce peste bord din cauza mirosului pestilențial al transpirației. Subminarea mitului culminează cu o măsurătoare terestră, în care inefabilul e examinat cu cotelul croitorului: „Altă însemnare secretă a «Pălărierului». Ochiometric vorbind, cred că doamna Sirenă are următoarele circumferințe: la umeri, 3,25 m; la piept, 6 m; la talie, 2,75 m. Poartă la ombilic o piatră scumpă, galben verzuie, iar în urechi cereei sub forma unor cai de mare, dintr-un metal, mie, necunoscut” (pag. 104).

Povestirile exotice sunt în egală măsură o comedie a literaturii: în lumile imposibile locurile comune sunt minate parodic. „Cearta dintre antici și moderni” devine, prin extensie ironică, un război în toată regula, în care argumentele teoretice lasă loc metodelor de convingere tradiționale, de la mitraliera la tancuri. Se dau lupte grele și se iau prizonieri, prizonieri supuși la torturi rafinate pe măsura convingerilor literare: „Clasicii au reușit să pună mâna pe vreo cinci moderni (poeti și prozatori reputați) pe care

i-au pus (...) să facă diverse compuneri, nu mai mari de o pagină, foarte concentrat și foarte directe, în absența totală a metaforelor. Ei bine, aceștia n-au fost în stare, nici măcar la temă alese *ad libitum*, să însăileze măcar două rânduri. Mereu cereau hârtie și îngăduința de a adăuga alte și alte pagini, inspirația lor având nevoie de spații nemărginite pentru a se desfășura cum trebuie” (pag. 86).

Personajele românești devin ființe în carne și oase cu care călătorii au uimirea să se întâlnească. Paul și Virginie, abandonaji de autorul lor pe o insulă, nu mai păstrează nimic din contururile adolescenței: Paul a îmbătrânit și are chelie, iar Virginie e bălbăită.

Intertextualitatea e o dimensiune a manierei parodice de remodelare a protocolului epistolar: călătorii lui Costache Olăreanu eșuează în ficțiune, doar pentru a o desolemniza. Insula lui Robinson încetează să-și mai păstreze conturul familiar, de vreme ce exploratorii descoperă că Vineri nu a fost singurul companion al naufragiatului. O întregă pleiadă de servitori iese la iveală, toți botezați cu numele zilelor din săptămână și toți ținând câte un jurnal - practicantul jurnalului își împinge poezia în burlesc. Schemele tradiționale sunt răsturnate deliberat și neajutoratul Robinson devine parte a unui experiment pirandellian orchestrat de Sămbătă: „Când am terminat însemnările lui din acel caiet ne-am dat seama că, în fond, Robinson a fost unul dintre cei mai manipulați oameni de pe pământ. Într-atât fusese condus spre idei și soluții greșite, încât pierduse orice speranță, nu mai încerca să construiască diverse ambarcațiuni pentru a explora și alte locuri” (pag. 111).

O insulă transformă lectura într-o activitate pedestră: pe insula 34 fantasma borgesiană a lui Costache Olăreanu prinde contur, labirintul însuși putând fi străbătut pe o bicicletă. Lectura însăși capătă un nou înțeles, a te plimba în cultura omenirii devenind o îndeletnicire la îndemâna oricui: „Pentru cei mai leneși în lectură, predispuși la meditație, este recomandat mersul pe jos. Textele sunt afișate pe niște panouri uriașe semănând cu ecranele Internetului (...) Semnele de circulație bine montate îți arată și direcția spre care s-o pornești, opririle obligatorii, sensul giratoriu (pentru câte un «passim» apărut din senin), unde să te oprești și să te asiguri (pentru vreun «apud» sau «ibidem»)” (pag. 119). Pe această insulă bibliotecă, există o rigoare amintind de cea camilpetresciană; lecturile și zilele sunt asociate într-o pedagogie sui-generis, minată de un surăs complice al prozatorului (din catalogul bibliotecii nu lipsește nici contemporanul Mircea Nedelciu): „între 18 și 24 de ani, doar operele poezilor și romancierilor; între 25 și 31 de ani, marii clasici ai Antichității și Renașterii; între 32 și 38 de ani, pe filosofi, iar între 44 și 52 de ani, operele moralistilor. Ferească sfântul să sari la poezii după 52 de ani sau să-i preferi pe moralisti când încă mai mergi la școală!” (pag. 118).

Călătorii de tranziție sfârșesc prin a deveni prizonierii unei tranziții construite de ei înșiși - din colonizarea unei insule se naște o mică Românie, energetică și pasionată de politică, în care numărul de partide crește exponențial și binele comun, interpretat diferit de fiecare, e obsesie națională. Nimic nu mai poate suna firesc în această cacofonie amintind de finalul *Țiganiadei*.

Cercul se închide în singurul mod posibil: cronicarul anonim al călătoriei nu mai are nici un pic de cerneală pentru a descrie minunatele întâmplări. Mesajul său poate să-și fi găsit sfârșitul, în tradiție romantică, într-o sticlă abandonată în ocean. Cât despre ceilalți, cititorul îi poate imagina, fără prea mare efort, locuitorii ai unei alte României pitorești.

dorin ploscaru

Echimozele faciale ale drumului tău

1. sora mea ascultă și vede telenovele cu ele se culcă, tot cu el se scoală, radioul de buzunar se-nvârtește ca un titirez și transmite știrile, mi se pare așa o bandă invizibilă de celuloid ce mișcă aerul din jurul nostru care bate din aripi, reportofonul învârtește casca ca pe o turbină, îmi zic, tot așa cred că o fi și cu inima.

omătul în straturi subțiri, viața e stratificată în stratosferă, sedimentată în pături geologice, râsul isteric al femeii în galben răbufnește în noapte, de sus curg în funii, groase împletite în patru, stropii de alb: ca niște fluturi, lacrimi mari, ciuperci sau culbeci.

2. muzica fâșâie-n mine, mi se strecoară în inimă cu foșnetul eșarfelor de mătase, soprana lui George Enescu și Frederic Chopin, râurile vocii, revărsările de bronz ale pianului mă umplu de fiorduri, pășesc peste întunericul serii, calc peste el cu milă, cum aș păși pe niște clape albe și negre, suflul meu se topește, alunecă pe hârtie ca pe o mină de pix, sprinten și vesel.

L așezarea în patul nopții, așezarea sub cap a

patului puștii, fericit precum Iacov când și-a pus piatra căpătâi și a turnat pe ea untdelemn sau când dormeam echipați în armată gata pentru alarmă

pentru a servi patria tăvălindu-ne prin omăt.

culcat, salt înainte, culcat, salt înainte și tot așa până înghețau hainele kaki pe noi, îmbibate cu mustul zăpezii al noroiului și transpirației nocturn-diurne.

3. am tot spus, am tot zis când lucrăm la minele de cupru din roșia poieni, o localitate

frumoasă în munții apuseni, că voi veni, voi mai reveni pe aici după ce mă voi libera

să văd munții și oamenii în calitate de om liber.

nu am reușit până astăzi, de aceea mi se zbate

ochiul drept și mâna stângă mereu când mi-amintesc de serviciul militar, de unitatea 01334 beiuș, de comuna bistra și

fetele părintelui pasca, gureșe, blonde și parfumate strident, de biserica satului unde în noaptea de Paști, feciorii din sat făceau

foc mare, cu jăratec roșu, stăteau în jurul lui până în zori când din turlă se striga în toate cele patru zări: „Hristos a înviat!” iar

în el mi-am sărat-desărat zilele, nopțile, parusia în el mă va prinde.

(hipnotica)

plecarea la oaste se lasă cu bătaia în tobe amintirea doar îți spintecă rana pe peron, vin și plec, pe firma unui bufet al gării citești extaziat „hipnotica”;

dobe și dubele s-au transformat din valize în surle ce spintecă tăcerea adâncă a nopții: plecarea în armată,

amestecată cu tãmbălăul și țipătul trenurilor refaci în minte vremea

ta, a tatălui tău și a bunicilor tăi, prizonieri în germania și siberia - un întreg neam de războinici.

cântecul stins al acordeonului a rămas acolo în seară strâns între pereții de sîdef ai tristeții, singur printre atâția grăbiți pasageri, trecători în mare viteză prin bălciul acestei gări, despre casa aceea părăsită pustie năpădită de bălării și urzici mi-am

amintit doar acum la patruzeci de ani în trenul străin ce ne duce departe pe mine și pe prietenul meu,

consătean din copilărie derulând în tăcere

zilele caniculei verii, „ca mieii ce-i iei și-i înțarci de la oi primăvara” spune unul despre recruții ce pleacă armată

la prundu bărgăului, vine gara suceava, urmează munții încărcați de zăpadă.

ea stătea călare pe scară ca într-un cuib, bătea cu genele sale aerul cum bat rațele sălbatice acru toamna.

„împung noaptea cu sânii mei cruzi”,

(compartimentul)

mărăcinii, tufele și spinii din anii de școală

„zoana” în iarnă se vede altfel acum aici la patruzeci de ani de la această fereastră.

„presură, ră-mpresură cântul tău de presură”

strâns în cuibul cocostârc lângă brațu-mi ca de stârc lin oftezi și lin suspini degetele-s de arini dulce rozmarin în spini

ca un hohot de plâns era strângerea mâinilor în dimineața aceea cu nicucoja cu roziiura cu nicuroșca profesorul și domnuliura inspectorul.

mă gândesc să mângâi grinzile înghețat ale capelei pe care o las părăsită ca și mormântul rădiței acolo departe, în lunca mirceștilor chiar dacă pe obraz firișoarele de argint sapă necruțător „îți sapă mormântul” îmi zice daimonul din ziua aceasta îți jur că voi fi un om liber, voi scăpa de aroganțel princiare

ale mediocrului iustinhodca și c perfidiile gerontice ale autodidactului justinianchira.

de tâmpițelul ionicăpop (căruiă fă sfială i-aș spune ionică cel prost)

„au înghețat plânsurile în mine laura” au înghețat nu mai vreau să văz să auz pe nime' niciodată, binele acesta de-aici nu-l doresc nimăn de urarea ta „va fi bine” m-am săturat binele acru, binele sărat, lasă mai bine trenul să plece, lasă-l mai bine în voie lanurile batistei albe să se legene în depărtare până „cetatea va scăpa blestem”.

ALTE MICI CONSEMĂNĂRI DE OARECARE IMPORTANTĂ

de ALEXANDRU GEORGE

Am mai publicat în această revistă sub titlul de mai sus o serie de notițe informative punând în discuție o serie de fapte de istorie literară și ele se găsesc adunate acum în volumul *Reveniri, restituiri, revizuiți*, apărut de curând la editura Cartea Românească. Avertizam dintru început că informațiile și judecățile trebuie privite ca fatalmente subiective și nesigure, uneori informațiile fiindu-mi transmise de alții, care s-au dat drept martori oculari la cele întâmplate, sau garantând pentru ele. Din puzderia celor ce mi-au rămas voi face cunoscute încă vreo câteva, pentru care invoc, de asemenea, un grad oarecare de nesiguranță.

Am pomenit, de pildă, de rezerva pe care o păstrau unul față de celălalt M. Sadoveanu și Liviu Rebreanu; să precizez acum că romancierul ardelean era privit cu destulă antipatie de întregul cerc al *Vieții românești*, căruia Sadoveanu i se dăduse cu tot sufletul. (Un amănunt simptomatic - deși revista nu a primit cu neînțelegere capodopera lui Rebreanu, *Ion*, la apariție - G. Ibrăileanu nu a scris despre carte și nu a luat-o ca reper ulterior, în judecățile sale istorice, așa cum va fi entuziasmul E. Lovinescu, în treacărt fic spus. Este de înțeles: există cărți care ne merg la inimă și altele care ne forțează stima, dar le simțim îndepărtate, capodopere, solemne poate, cu care nu putem intra în rezonanță: baza criticii impresioniste se află aici, și Ibrăileanu însuși a lăsat pe hârtie această constatare...)

Rebreanu nu era iubit în cercul ieșean, pentru motive ce se pot enumera și explica; până unde mergeau

lucrurile am înțeles într-o împrejurare în care mi s-a refuzat, din această cauză, un articol. E vorba de *Un suflet romantic*, în care împotriva interpretărilor contrarii, care fac din autorul lui *Ion* un suflet impasibil, obiectiv, crud până la inumanitate, care nu-și îngăduie nici un subiectivism, eu susțineam că în arta lui se dezvăluie o tendință permanentă spre situațiile excesive, spre îndrăgostirile fulgerătoare, spre stilul erotic de melodramă, când nu spre un pasionalism mocnit, care dă definiție (și unică definiție!) unor suflete în esență simpliste.

Se vede chiar din rândurile de mai sus că nota mea nu era ditirambică, poate chiar teranjantă pentru o anumită imagine convențională, dar nici defavorabilă pentru prestigiul marelui om. La câțva timp după ce redasem articolul la "Viața românească", unde colaborasem regulat, m-am trezit informat că textul aflat în corectură a fost scos și însuși „directorul” publicației, Demostene Botez (ceva adică peste Radu Boureanu) care mă roagă să trec pe la el. M-am executat; nu-l cunoscusem, cred că nici nu-l văzusem până atunci pe Demostene Botez și nici nu căutasem rîlejul; eram alt tip de colaborator decât acela care, după primele articole, se duce grăbit să execute plecaciuni la toate mărimile redacției.

Aceasta se afla instalată în imobilul de pe strada Ipătescu, la parter, pe deasupra fiind *România literară* iar la mansardă *Luceafărul*, acum condus de Virgil Codorescu (după ce pășisem pe acolo la început, pe vremea lui Șt. Bănulescu). M-am prezentat în fața unui bărbat falnic, de o frumusețe zică și de o prestanță ce se lăsausă bănuite chiar în situația lui, de om care abia se mai mișca și

avea să moară câteva luni mai târziu. Stătea la un birou care fusese, mi s-a atras atenția, al lui Petru Dumitriu, o imitație în stil Louis XV, desigur din mobilierul fostului proprietar al imobilului, fratele industriașului Auschnith, și acesta un om cu bani. Ceea ce-l particulariza pe Demostene Botez chiar și atunci era un zâmbet pe care nu-l puteai numi altfel decât șmecheros, într-un colț al gurii, o privire perfidă, de om atoateștiutor. Mi-a întins mâna după ritualul masonic, dar nu a mai fost nevoit să-și accentueze zâmbetul ca să înțeleg.

Pe scurt, omul mi-a spus că nu poate publica articolul deoarece i-ar „sări în cap Puia”, deși el personal este de acord cu conținutul.

I-am replicat că articolul este disociativ, că semnaleză unele trăsături neglijate, neștiute la Rebreanu, romantismul descoperit de mine

Or, în perioada comunistă, cercul ieșean și-a prelungit anacronic și foarte nociv acțiunea, prin aceștia, dar și prin Iorgu Iordan sau Demostene Botez, el ocupând poziții dominante în eșalonul secund al nomenclaturii, cu mare influență asupra culturnicilor, de formație mai recentă, deoarece lor le părea mai „liberal”.

nefiind o trăsătură și deci o valoare chiar negativă.

Demostene Botez nu m-a contrazis, dar a repetat ceea ce-mi spusese, adăugând:

- Acum să știi că noi, la „Viața românească”, aveam despre Rebreanu o părere mult mai rea. Dacă e să-l comparăm cu Sadoveanu, el nici nu e scriitor...

I-am promis să adaug mai multe rânduri în finalul articolului, pentru a mai atenua ceea ce putea să pară defavorabil. Omul din fața mea s-a luminat și a surâs aprobativ, spunându-mi că-l scot dintr-o încurcătură. Mi-a întins apoi mâna la despărțire și a rostit aceste vorbe pe care nu le-am uitat, deoarece mi s-au părut neașteptate:

- Așadar, ai intrat în marea familie a „Vieții românești”... Acum ești în casa domnului Ibrăileanu...

Am ieșit cu gândul de a face modificarea cerută, care nu afecta observațiile și interpretările mele, rămase după câte cred valabile în continuare. Dar în loc să duc articolul acasă, m-am oprit la secretariat și, la mașina de scris aflată acolo, am adăugat vreo zece rânduri, pe care le-am crezut salvatoare.

Dar nu a fost așa. După câteva săptămâni am înțeles ce se întâmplase: cel care fusese pus să urmărească chestiunea, văzând că nu am venit cu un articol nou, a crezut că lăsasem intactă prima versiune, așa că a decis rapid excluderea. Am luat mai târziu textul și l-am dat la altă revistă, unde a apărut imediat. El se află cuprins în seria mea, *La sfârșitul lecturii*, II, 1978, p. 198-207, și nimeni nu a descoperit acolo ceva denigrator, de natură să o alarmeze pe „Puia”, cum se temea ultimul reprezentant al unui cerc care-l detesta profund pe nefericitul autor.

Moravuri semnificative. Spiritul de gașcă era atât de stăpânitor la „Viața românească”, încât asta a subminat mult din meritele reale ale cercului și din poziția democratică de principiu. El este mortal pentru exercițiul critic și experiența negativă a revistei o dovedește: deși, în afară de Ibrăileanu (care s-a compromis pentru orice om inteligent susținând la Premiul Național de literatură pe... Lucia Mantu), revista a avut o serie întreagă de critici, care și-au redus mult din valoare prin subordonarea inteligenței lor spiritului de corp: Ralea, Suchianu ca să nu mai vorbesc de Topârceanu, apoi de esești neaderenți precum Zarifopol sau Ioan D. Gherea, în fine Călinescu însuși, trecut oportunist de la „Gândirea” și „Sburătorul” la „Viața românească” nu și-a desfășurat acolo efectiv acțiunea. Pentru adevărații membri ai cercului, o întreagă literatură, mai ales aceea din jurul lui E. Lovinescu, era privită cu o adevărată oroare, ignorată sau bagatelizată (M. Ralea, în aparență spiritul cel mai deschis al cercului, era în realitate cel mai sectorar: nu voia să audă de trinitatea Camil Petrescu, Ion Barbu, E. Lovinescu, ba chiar și de

o „trădătoare” a „Vieții”, Hortensia Papadat-Bengescu, trecută la inamic). Or, în perioada comunistă, cercul ieșean și-a prelungit anacronic și foarte nociv acțiunea, prin aceștia, dar și prin Iorgu Iordan sau Demostene Botez, el ocupând poziții dominante în eșalonul secund al nomenclaturii, cu mare influență asupra culturnicilor, de formație mai recentă, deoarece lor le părea mai „liberal”.

Cât privește „intrarea” mea în marea familie a „Vieții românești”, ea nu s-a realizat nici măcar în vis și spre nici o pagubă... Mi-am văzut de ale mele, refuzul meu de a mă „încadra” m-a ferit și de ispite mai mari. Cât privește masoneria, căreia eu îi recunosc merite în trecutul românesc, în clipa de față mi se pare a fi o afacere lipsită de orice seriozitate; am fost invitat să ader, pe căi mai deschise ori mai oculte, dar convingerile mele religioase și constatările asupra ce poate fi ea în țara noastră efectiv, m-au făcut să dau înapoi de câte ori a venit vorba.

În tot cazul, pe Demostene Botez nu l-am mai văzut decât o dată, într-o seară, când era luat pe sus de la redacție, până la mașina care-l aștepta la scară. Povestind cele mai de sus odată, în redacție, acolitului său de curând angajat, Damian Necula, acesta și-a exprimat mirarea și mi-a spus că Demostene Botez mă aprecia în mod deosebit, îmi urmărea scrisul, mă iubea într-un mod nebănuit de mine.

- De câte ori am mai auzit în cariera mea acest cântec!... Dar acesta a fost defectul meu: nu am știut să descopăr cât de multă lume mă iubește, câți se prăpădesc după mine, după scrisul meu, după „atitudinea” pe care mi-o laudă, niciodată pe față.

CAMERA CU OGLINZI

Fetele invitațiilor de abia se zăreau în lumina slabă a lampadarelor din colțurile sufrageriei. Razele palide le împrumutau o notă de grotesc. Sau, poate, numai de mister. Uluiala lui Sebastian creștea cu scurgerea timpului. Sala de primire era imensă, draperiile albe acopereau ferestrele în întregime și parchetul, de culoarea lămâii, era acoperit din loc în loc de covoare persane, toate rotunde. Ușa dinspre vest dădea direct în curtea din spatele vilei și era larg deschisă. În încăpere erau în jur de patruzeci de persoane: deputați, senatori, funcționari înalți în guvern, un jurnalist și doi pictori. Florin purta un costum de haine negru și o cămașă albă. Nu avea cravată. Miroscă discretă a colonie Fahrenheit. Arăta neschimbat. Când am ajuns noi, Antoaneta nu se zărea pe nicăieri. Florin m-a strâns în brațe și i-a întins mâna lui Sebastian.

- Bine ați venit în România!

Sebastian a zâmbit în felul lui deschis, lăsându-se purtat în fața fiecărui invitat. Mi-l amintesc bine, sigur de el, avid să cunoască mai multă lume, ușor amețit de mirosurile florilor din glastre și de obscuritatea încăperii. Privea drept în ochii fiecărei persoane care îi era prezentată. Cântărea și apoi eticheta.

- Ați ajuns repede?

Antoaneta m-a prins ușor de braț. Am privit-o fără să-i răspund.

- Ce-a zis Sebastian despre povestea mea?

- Crede că ești nebună.

Doi dintre pereți aveau de-o parte și de alta nișe largi, în care încăpeau două fotolii și o măsuță mică. Ne-am retras într-una din ele. Antoaneta purta o rochie roșie, scurtă, asemănătoare unei tunici, închisă la spate cu trei nasturi negri, imenși.

- Mircea se întoarce mâine de la Frankfurt.

- Care Mircea?

- Mircea, Mircea, regizorul.

Priveam chelnerii care alunecau tăcuți printre invitați, îmbrăcați în fracuri albe, servind șampanie. Sebastian se întreținea cu un bărbat scund, cu mustață. Pe Mircea nu-l mai văzusem de unsprezece ani.

- Antoaneta, cum a ajuns Florin senator?

- Nu vreau să vorbesc acum despre asta, te rog!

- De unde știi că Mircea vine mâine?

- Mi-a telefonat.

Ne-am ridicat amândouă în același timp. M-am îndreptat către Sebastian. Antoaneta m-a urmat îndecaproepe.

- Nu este păcat ca o națiune ca a noastră să zacă la periferia lumii civilizate, spuneți și

dumneavoastră! Noi, de fapt, n-am pomit nici un război. Ne-am văzut de treburile noastre aici, acasă. Dar cum am dat-o, tot n-a fost bine.

Bărbatul își terminase de băut paharul de

gabriela
marin-thornton

șampanie. Ochii îi străluceau nefiresc. Sebastian a tras aer în piept.

- E vorba de ce faceți acum.

- Acum, acum... Acum avem nevoie de ajutor... Spuneți și dumneavoastră, slimată doamnă..

„Stimata doamnă“, în persoana mea, îl privea cu interes. Era primul care începuse asaltul asupra lui Sebastian, de când ajunsesem în țară. Deschidere deplorabilă..

Antoaneta l-a prins pe Sebastian de mână.

- Haideți, vreau să vă arăt cabinetul lui Florin.

Am străbătut, în tăcere, un culoar întunecat. O aplică de cristal, aflată la jumătatea unui perete, răspândea în jur o lumină chioară.

Când a deschis ușa, am rămas înmărmuriți cu toții. Întâi lumina ne-a izbit ochii cu violență, apoi, imaginea trupurilor goale, trupuri strălucitoare, cu nuanțe sifidii, de scoică prăjită la soare. Mii de mâini s-au ridicat în aer, mii de sâni au tresărit în același timp, mii de ochi s-au întors către noi. Mi-a trebuit un timp să înțeleg. Era o sală mare, luminată puternic, poate de mărimea celei de primire. Lumina se reflecta în oglinzi, și de acolo în pardoseala albă, strălucitoare, purtând cu ea oriunde,

trupurile fetelor. Mi-a răsărit în minte mișcarea umbrelor pe marmura de Macedonia a lui Angelo. Nici o mobilă, nicăieri, nici o fereastră. Pictorul stătea chiar în mijloc, în fața șevaletului. Cele trei fete erau în picioare, goale, cu părul răsfirat pe umeri, ținându-se de mâini. Pereții erau acoperiți de sus până jos cu oglinzi.

Sebastian m-a prins de umăr, într-un gest reflex. Inima îmi bătea alandala. I-am auzit glasul sugrumat.

- Ce-i asta? Boticelli?

- Boticelli?! Ce numești dumneata, dragă domnule, Boticelli, eu numesc Noua Ordine Mondială.

Răspunsul venise într-o engleză perfectă. Prea perfectă ca să o pot localiza. (Noua Ordine Mondială este produsul limbii engleze, după cum Liberté, Fraternité, Egalité, sunt quintesența celei franceze). Probabil, născut undeva în Anglia și crescut în afară. Avea ochii negri, pielea albă, părul pieptănat pe spate. Purta o cămașă galben deschisă la piept. De fapt, mii de ochi negri, mii de cămăși galbene. Sebastian mi-a aruncat o privire scurtă, îngrozită. Sudoarea îi strălucea pe frunte. M-am tras doi pași spre dreapta și m-am rezemat de perete. Bărbatul a izbucnit în râs. Fetele au continuat să stea nemișcate, în atitudinea aceea naturală, a ființelor tribale, pentru care hainele nu pot reprezenta, în evoluția omenirii, decât un nefericit accident de sorginte diabolică. Sebastian a reușit să întrebe.

- Englez?

- Oh, oh, nicidecum dragul meu. Sau poate, poate, ia-o cum vrei. Tata s-a născut în orașul acesta. Prin anii cincizeci s-a străduit s-o șteargă afară din țară. A găsit o târfa care se pregătea să plece în America. Fata avea pașaport, dracu' știe cum l-a obținuse. Se întâlneau la Doina, restaurantul acela de la șosea.

S-a întors spre Antoaneta.

- L-ați dus la șosea sau nu?

- S-a dus singur, n-a trebuit să-l ducem noi.

- Dar târfa nu l-a luat. S-a prins că vrea s-o folosească. Tata a fugit un an mai târziu în Anglia. S-a căsătorit acolo cu o italiancă. La șapte ani am părăsit Anglia și am aterizat la Milano. De cinci ani, vin în fiecare vară în țara asta. Poate tu nu realizezi, dar asta este țara.. Am uitat să mă prezint. Matei, mă cheamă Matei. Pe Antoaneta văd că n-îndeamnă inima la prezentări.

Nu mai asistasem niciodată la asemenea scenă. Bărbatul și-a ridicat penelul în aer și-a rămas așa, nemișcat, pentru un timp. Penelurile din oglinzi l-au urmat fidel. M-am uitat spre Antoaneta. Nu știu, de fapt, dacă m-am uitat spre ea, sau spre una dintre miile ei de imagini. Era lividă.

- Ce vreau să spun este că țara asta se mondializează cu pași repezi. Totul este de vânzare. Fabricile sunt de vânzare, pământurile sunt de vânzare, fetele astea

Spiridon Popescu Pierderea Sinelui

(Luceafărul, nr. 22/1999)

Făcui ce făcui și-ntr-o seară
Când vrui să reintru în mine,
Obosit de atâta afară,
Văzui că nu-ncap. „Nu e bine“,
Mi-am zis: „i-a să văd care-i
treaba“

Și uitându-mă-n mine mai bine
Văzui pe un altul. Degeaba
Am vrut să-i arăt buletinul
Că tipul făcea pe niznai...

De atunci stă în mine străinul
Și eu stau afară. Nu-i bai!

Lucian Perța

retrăseseră către pereți, care încotro, îngroziți. Matei alerga prin încăpere după cele trei fete goale. Una din ele se ascunsese într-o nișă. O alta, chiar în momentul în care am ajuns noi, trăgea o față de masă, încercând să se acopere cu ea. Farfuriile cu mâncare se rostogolau pe jos. Cea de-a treia se refugiase în brațele unui bărbat slab, ca un cocostârc, răsucindu-l cu totul și împingându-l între ea și Matei, care zbiera ca un apucat.

- Porumbițele mele, înapoi, înapoi cu voi!

Cocostârcul, îngrozit de-a binelea, bătea aerul cu mâinile. Matei s-a oprit în fața lui și a început să strige.

- Nu vor să înțeleagă! Nu pot să înțeleagă că nu trebuie să se miște! N-au voie să se miște. Îmi strică tot tabloul, nebunele astea. Parcă poți să le explici ce înseamnă Noua Ordine Mondială! Mor de proaste. Se fâșie într-una, de parcă s-ar afla în Senat. Ba vor apă, ba le dor picioarele, ba vor la toaletă. Una din ele mi-a cerut chiar să citească ziarul. Nu știu ce să fac! Chiar nu știu ce se mai poate face!

Sebastian s-a repezit către el și i-a imobilizat mâinile la spate.

Matei s-a potolit ca prin minune. Cămașa galbenă îi era sfâșiată în partea stângă.

- Sebastian, Sebastian, trebuie să asști la o ședință a Senatului. După asta ai să înțelegi cu siguranță.

curios.

- Absolvent de filologie, specializarea engleză. Un doctorat făcut la repecală, ceva în legătură cu literatura britanică. Mare iubitor de muzică clasică. A lucrat la un institut de cercetare lingvistică. L-am cunoscut prin Antoaneta. Ea mi l-a prezentat. Eram toți studenți pe atunci. Pendula undeva între dragostea lui pentru Shakespeare și cea pentru lumea arabă. A fost întotdeauna fascinat de tradiție. Nu știu cum să-ți spun. Florin are caracteristici cameleonice. De multe ori se confundă cu peisajul. Replicile lui sunt un fel de amestec de ironie și amuzament, care te fac să crezi că-și bate joc de tine când vorbește. Odată, de mult, chiar i-am spus Antoanetei lucrul acesta. Tocmai se pieptăna, așezată pe un taburet mic în fața oglinzii. Eram la ea acasă, poate cu o lună sau două înaintea căsătoriei lor. Țin și acum minte ce mi-a răspuns „Florin nu-și bate joc de alții, ci de el“...

Sebastian părea că mă urmărește atent.

- Și tu ai crezut-o?

Vocea venea de undeva, de deasupra capetelor noastre. Ne-am întors amândoi în același timp.

Florin stătea în picioare în spatele băncii. În lumina lunii, fața îi era de o paloare neobișnuită. Zâmbea în colțul gurii, privindu-ne intens. Mi se adresase în română. Sebastian l-a privit încurcat.

- Sebastian, să nu ai încredere niciodată în ce spun Clara sau Antoaneta. În țara asta, nimeni nu are încredere în femei. Orice și-ar promite, tot singur ajungi pe lumea cealaltă. Ele fac cumva și scapă.

Mi-a atins umărul și mâna îi era de gheață. Frunzele copacilor începuseră să foșnească. Mirosea puternic a tei. Deși, de data asta Florin vorbea în engleză, Sebastian continua să-l privească încurcat. Și-a luat mâna de pe umărul meu și și-a aprins o țigară.

- Acesta este un pământ diferit de tot ce ai întâlnit până acum, Sebastian. Poate n-ar trebui să-ți spun nimic. Ai să te convingi și singur. Avertismentele diminuează, de obicei, șocurile...

Sebastian a atacat direct.

- Ce-i cu nebunul acela din camera cu oglinzi.

- Camera cu oglinzi? Da.. Camera cu oglinzi este cabinetul meu. Vorbești despre Matei?

- Da, cam așa ceva.

- Ha, Matei se încăpățânează să creadă că acesta este un oraș sfânt. Îi place să creadă aici. Cabinetul meu îl inspiră, cel puțin așa susține. Imaginează-ți, Clara, că tocmai în seara asta mustea de inspirație. Ce puteam să-i fac. Afirmă că ideile vehiculate în cabinet îl inspiră. Împărțiri de pământ, retrocedări de case...

Țipătul femeilor, venind din sala de primire, l-a oprit. Sebastian s-a repezit primul către ușile deschise. Un pas în urma lui, am avut timp să zăresc zâmbetul lui Florin, rămas nemișcat în spatele băncii.

Haosul era de nedescris. Invitații se

Fetele astea, uite, vezi, fetele astea servesc arta mondială, atotputernica, preafabricată artă mondială, mai bine chiar decât au servit-o modelele lui Boticelli. Știi ce se întâmplă însă? Nimeni nu cumpără. Mai devreme sau mai târziu, nimeni n-o să mai cumpere nimic, nicăieri. Antoaneta, spune tu, de când se tot străduiește guvernul să vândă și nu poate?

Una dintre fete s-a mișcat. O treime din mulțimea trupurilor goale s-a rotit în același timp cu ea.

- Mă dor mâinile.

Avea o voce subțire, miorlăită. Matei a ignorat-o.

- Dar să-ți spun și de ce nimeni nu cumpără. Pentru că guvernul vinde iluzii, reflecții. Asta e țara reflecțiilor. Până la urmă, toți vor vinde reflecții. Numai că, aici, suntem cu un secol înaintea tuturor, nu cu unul în urmă. O vezi pe mășita asta? Cârâie că nu mai poate. Așa face și Florin... Antoaneta, zău, iartă-mă.. Până la urmă, toți or să cârâie că nu mai pot.

Ne-a privit în oglindă.

- Domnul Senator a avut amabilitatea să-mi cedeze cabinetul lui pentru seara asta. Sper că nu te superi Antoaneta.

A izbucnit în râs.

- I-a fost greu să renunțe pentru o noapte la legea pământului, știi tu, Antoaneta, despre ce vorbesc, Slavă Domnului, a făcut-o. Altfel nu știu unde îmi mai pictam Noua Ordine Mondială.

Sebastian mi-a dat drumul la umăr. Părea călăm acum, stăpân pe el.

- Ce-i cu legea pământului?

- Retrocedarea, retrocedarea.

Una din fete s-a smiorcăit din nou.

- Ah, nu mai tace o dată! Are creier de copil, săraca, și copiii nu se resemnează, se adaptează. La fel și Domnul Senator scapă a vedere conceptul de resemnare.

Antoaneta a zâmbit forțat.

- Se pare că Matei nu va renunța în seara asta la cabinetul lui Florin. Mai bine ne retragem în grădină.

Sebastian s-a întors către ea, vizibil tulburat.

- Antoaneta, aș vrea să-i vorbesc Clarei între patru ochi.

Am ieșit din încăpere, am străbătut din nou culoarul întunecos și ne-am întors în sala de primire. Antoaneta nu ne-a urmat. Atmosfera se încălzise, aerul mirosea a mâncare, am auzit râsul lui Florin, venind dintr-o nișă. De unde eram, însă, nu-l puteam vedea. Sebastian și-a făcut loc printre invitați, ținându-mă strâns de mână.

Grădina, nu foarte mare, era cufundată în întuneric. Printre ramurile și frunzișul copacilor se zăreau, la lumina slabă a lunii, zidurile clădirilor vecine. Am băjbăit o vreme până am găsit o bancă de piatră. Mă așteptam vinovată față de Sebastian, fără un motiv clar. Am tăcut o vreme: și eu și el. Când a început să vorbească, vocea îi suna împede, nu se simțea în ea nici o urmă de îngrijorare.

- Povestește-mi despre Florin. Sunt

VINE NEBUNU!

de D. ȘT. RĂDULESCU

VIRGILICĂ: Tăticule, nu poți s-o scurtezi puțin c-am treabă?

DEMETRIADE: Tu întotdeauna îmi tai discursurile. Uite, am s-o scurtez: Domnilor, așa nu mai merge. Nu putem aștepta venirea dușmanului și apoi să dăm lupta. Trebuie să pornim la luptă. Lupta fără unire e dinainte pierdută. Domnilor, între noi au fost neînțelegeri, recunosc, mai sunt și acum. E foarte trist. Domnilor, cu cel dintâi le regret. Mai adineaori chiar am fost nedrepti cu cel mai bun coleg al nostru, cu domnul Marinescu. (*Aprobări*) Greșeli face oricine. Cea mai mare greșală o face însă cine stăruie în greșală. Domnilor, eu vă propun să cerem iertare colegului nostru pentru cuvintele ofensatoare ce i-am adresat.

TOȚI: Da, da.

EREMIA: Domnilor, ca să vă arăt că și controlorii țin să fie alături de colaboratorii lor în orice împrejurări grele pentru instituție, aducându-vă salutul controlorilor, personal mă adresez colegului nostru, domnul Marinescu: Iubite coleg, vrei să uităm orice neînțelegere între noi? Vrei să fim prieteni?

(Și înainte ca acesta să poată răspunde ceva, Eremia îl sărută.)

TOȚI: Bravo, bravo...

DEMETRIADE: Domnilor, prieteni, fraților, primedia servește și ea la ceva: la unirea noastră. Eu vă mulțumesc pentru acest gest de înțelegere...

VIRGILICĂ: Tăticule, i-ar te-ai pornit, parc-ai fi la-ntrunire. Ori vrei să te alegi deputat?

DEMETRIADE: Ai dreptate, Virgilică. Scurt, domnilor: să revenim la fapte.

VIRGILICĂ: Așa, șefule.

DEMETRIADE: Domnilor, sunteți de acord să facem ceva pentru a-mpiedica venirea lui Sfetcu?

VIRGILICĂ: De acord, tăticule.

EREMIA: Mulțimindu-vă în numele colegilor mei, pentru buna dumneavoastră idee n-ați fi de părere să încercăm în același timp și menținerea actualului șef?

DEMETRIADE: Ideea dumneavoastră e minunată, domnule controlor și ne-o însușim.

VIRGILICĂ: S-o putea?

DEMETRIADE: Dacă dumneavoastră vreți, dacă șeful vrea...

EREMIA: Chiar dacă nu vrea el!

DEMETRIADE: ... și dacă obțin și ajutorul domnului inspector Antonescu...

VIRGILICĂ: Vorbește și cu ceilalți inspectori!

DEMETRIADE: Nu sunt oameni de-nțeleș. În linii generale, ne-am înțeleș. Rămâne ca fiecare dintre noi să contribuie c-o sumă...

VIRGILICĂ: Dacă-i vorba de data bani, eu nu m-amestec. La revedere. Am o executare.

DEMETRIADE: Poftim pentru cine mă zbućium eu! O să mă mut și eu! Decât cu așa colegi, mai bine plec.

VIRGILICĂ: Te-ai supărat, domnule Demetriade?

EREMIA: Are și dreptate. Dacă nu-i dăm sprijinul nostru...

VIRGILICĂ: Câte parale vrei, tată Demetriade?

DEMETRIADE: Nu-mi trebuie nici un ban.

VIRGILICĂ: Acum te supărași. Nu poate omul să zică o vorbă...

EREMIA: Domnule Demetriade, fii drăguț, te rog și treci peste acest mărunț incident.

DEMETRIADE: Pe dumneavoastră nu vă pot refuza, domnule controlor. Eu cred că așa putea face ceva cu 50 de mii de lei. Câte cinci mii de lei de agent.

VIRGILICĂ: Aoleu!

EREMIA: Pardon, contribuim și noi, controlorii.

DEMETRIADE: Fie. Domnul inspector în nici un caz.

EREMIA: Asta se-nțelege.

VIRGILICĂ: Cui dai atâția bani, tăticule?

DEMETRIADE: Am un prieten deputat.

VIRGILICĂ: Îți faci și dumneata parte?

MARIOARA: (*Intrând*) Bună ziua.

TOȚI: Sărut mâinile.

MARIOARA: Costele, vreau să-ți spun ceva.

EREMIA: Tocmai plecam. Să mergem, domnilor. Sărut mâinile.

TOȚI: (*Ieșind*) Sărut mâna...

MARIOARA: Bonjour.

DEMETRIADE: Ce s-a-ntâmplat, dragă?

MARIOARA: S-a-ntâmplat că-mi pun ștreangul de gât.

DEMETRIADE: Marioaro, nu mai vorbi prostii...

MARIOARA: Toată noaptea ne perpelim amândoi...

DEMETRIADE: (*speriat*) Care amândoi?

MARIOARA: Eu și Ghiță. El, săracu, se gândește să nu-i facă vreun bucluc Sfetcu la primirea gestiunii și eu mă frământ cum să mă despart de tine. Costele, de ce nu vrei tu să faci ceva? Nu ți-e milă de mine, zău...

DEMETRIADE: Marioaro, zău...

MARIOARA: Cum să trăiesc eu fără tine? Să nu te mai văd niciodată? Nu se poate! Mă omor, Costele, îmi pun ștreangul de gât, marunc înaintea trenului, mă otrăvesc, să termin o dată cu viața asta chinuită.

DEMETRIADE: Marioaro...

MARIOARA: Ce mai îmi trebuie mie viață, dacă am parte numai de chin și de lacrimi?! Costele, te rog, te implor... uite, ingenuchez înaintea ta...

DEMETRIADE: (*ridicând-o*) Marioaro, se poate? Să nu ne vadă cineva...

MARIOARA: Of, că nenorocită mai sunt!

DEMETRIADE: Să-nccercăm ceva...

MARIOARA: Costele, de când aștept eu vorba asta?

DEMETRIADE: Nu garantez nimic.

MARIOARA: Sunt a ta pe viață.

DEMETRIADE: N-o să fie ușor.

MARIOARA: Cât de greu o fi, trebuie să-nccercăm.

DEMETRIADE: Ar trebui să pleci tu la București.

MARIOARA: Plec, Costele. Mergem amândoi.

DEMETRIADE: Nu, nu. Te duci singură, o mai bine așa.

MARIOARA: Mă duc singură.

DEMETRIADE: O să-ți dau o scrisoare către un deputat. Am fost coleg de școală cu el.

MARIOARA: Vezi, dacă vrei tu?

DEMETRIADE: Nu! Nu-ți mai dau nimic. Nu te mai duci.

MARIOARA: De ce?

DEMETRIADE: Așa.

MARIOARA: Costele, ce s-a întâmplat?

DEMETRIADE: Dragă, nu insista că nu se poate.

MARIOARA: Explică-mi, lămurește-mă! Așa, dintr-o dată?

DEMETRIADE: Nu-ți explic nimic. Mi-a adus aminte cam târziu. Nu vreau nici măcar... nu, nu, nu-ți mai spun.

MARIOARA: Dragă, spune-mi tot! Nu ți-am fost eu întotdeauna credincioasă? N-am eu dreptul să știu tot ce te frământă?

DEMETRIADE: N-o să te superi?

MARIOARA: Parcă m-ai cunoaște de ieri.

DEMETRIADE: Când m-am gândit la prietenul meu, deputatul, uitasem că e un mare crai...

MARIOARA: Costele, te-ndoiești tu de mine?

DEMETRIADE: Cum o să mă-ndoiesc, nene? De altfel nu e, Doamne ferește, așa și pe dincolo, dar știi, îi place și lui să glumească, să mai spună un compliment...

MARIOARA: Mă rog, om galant, de București.

DEMETRIADE: Eec, vezi? Ai ghicit! pe urmă, când o vedea el că vii din partea mea, nu-și permite nimic, (*declamator*) c-apoi dă de dracu cu mine.

MARIOARA: Lasă-l, dragă!

DEMETRIADE: Că eu nu știu de glumă în chestii de-astea! Și apoi să-și aducă aminte, măgarul, că l-am mai bătut o dată, în clasele primare.

MARIOARA: Te-apucași și tu acum să te cerți cu el.

DEMETRIADE: Nu, dar să nu-și permită vreo obrăznicie cu tine.

MARIOARA: Las' că știu eu cum să-i dau peste mâini.

DEMETRIADE: Ei, nu, nu. Nu chiar așa. Dac-o fi mai insistent, ia-l și tu așa, pe departe. Știi, n-ar trebui să forțăm lucrurile, că pe urmă nu se mai face nimic.

MARIOARA: Lasă, dragă, că știu eu cum să-l iau. Nici da, nici nu.

DEMETRIADE: Eec! Asta e! Acum du-te. viu eu diseară și aranjăm totul.

MARIOARA: La revedere și-ți mulțumesc! Îmi fac geamantanul. (*Iese*)

DEMETRIADE: Sărut mâinile. (*Privește ușa pe unde a ieșit Marioara, apoi*) Eecce Diplomatie... (*Un timp lucrează în tăcere*)

DE LA „BURGHEZUL-PROLETAR“ STEINHARDT LA MONAHUL NICOLAE

de IOAN PINTEA

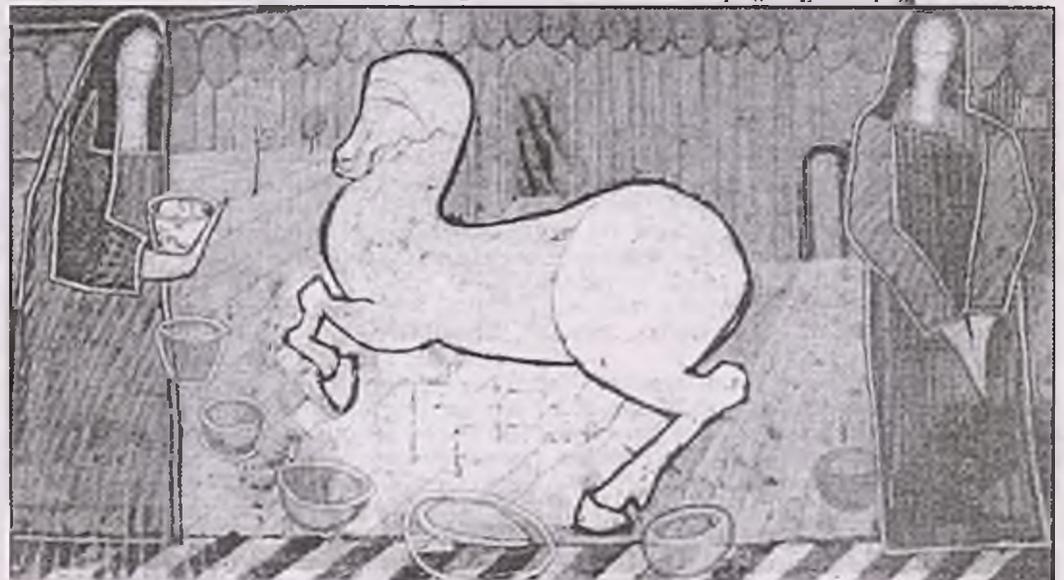
După cum bine știm, N. Steinhardt își face debutul în literatură cu un volum de sorginte parodică intitulat în genul tinerilor și semnat cu pseudonimul Antistihus. Ce știm mai puțin este că la apariția cărții, într-o notă publicată în revista „Criterion“, Mircea Vulcănescu devine extrem de aspru cu aceasta: „provocare „burgheză“, cu „spiritul ștregăresc“ practicat de tânărul N. Steinhardt. Atitudinea lui Mircea Vulcănescu, filosof autohton, venind din/și reprezentând direcția filosofiei naționale dă, să spunem, peste nas în îndrăzneli lui N. Steinhardt de-a lua în băscălie „o generație de oameni autentici“ (după Mircea Vulcănescu această generație înseamnă: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica etc.): „Într-o generație de oameni autentici, această drapare a unui sentiment ștregăresc în toga unei înalte moralități și cuminenții aduce o contribuție neașteptată, de altfel specific burgheză: ipocrizia! Oricum, cartea lui Antistihus se va vinde. Dar nu pentru surrogatul de morală pe care-l cuprinde, ci pentru că pe cei care-i învidiază au succes. E, firește, și aceasta o comportare, tipică de burghez. Să exploateze succesul altora. Dar e o comportare pe care o practică și proletarii. Poate Mircea Vulcănescu are dreptate, poate are dreptate N. Steinhardt. Cert este că prefața din **În genul tinerilor** recuperează pentru moment instrumentarul criticii maioresciene. Nu întâmplător ea pulverizează ocazional mitul înțelepciunii cu orice preț, înfățișarea și parada seriozității „rudule și de ce nu „beția de cuvinte“ a tinerei generații interbelice. Se pot afla o mulțime de sururi notișii acesteia din „Criterion“, precum se pot afla, așșderea, cărții acesteia de debut emnată Antistihus. Important pentru mine, venind de la acest episod evocat, este însă altceva, este de fapt punctul de ruptură, transcenderea, „escalele în timp și spațiu“ efinite de destinul operei și vieții lui N. Steinhardt. Ambele stând sub semnul paradoxului. Între comportarea „proletară“ și burgheză din **În genul tinerilor** și, să zicem, comportarea creștin-ortodoxă din **Dăruind vei obândi** stă scrisul și convertirea lui N. Steinhardt. Între Antistihus și Monahul Nicolae. Neseriozității, artefactului, appeningului, jocului în sine promovat de spiritul libertin al lui Antistihus, i se opune, în între viață și cărți, **Critică la persoana întâi**, **Jurnalul fericirii**, **Prin alții spre sine**, duhul înțelepciunii lui N. Steinhardt.

Redescoperim, așadar, în viața lui N. Steinhardt o luptă permanentă a lui Pavel cu Iopriul Saul, iar în scrisul său o întoarcere a neltelor înspre o zonă neașteptat de autohtonă, de vulcanesciană, de românească. Idealism (și în viață și în scris) a trecut, a topit într-o regășire ordonatoare a valorilor superatoare pentru insul convertit: duhul național și creștinismul asumat. Fără să fim otocroniști, fără să aducem în discuție teoria Nae Ionescu despre ideea de român și bun măn, vom spune că N. Steinhardt provoacă în cărțile lui și viața lui o stare de lendoare, de admirație în vaacumul sentimentului românesc al iubirii de sine, ca să rafrarez pe domnul Luca Pițu. „Pentru mine, viața lui N. Steinhardt creștinarea se confundă cu poveste de dragoste: o dublă îndrăgostire: de erica creștină și de neamul românesc“. O certitudine sinceră, care la nivelul scriiturii, a decierii operei de artă, are corespondent într-un articol emblematic din **Incertitudini** prare intitulat **Romancierii serioși și serioși**. În acest text N. Steinhardt, îi dă el

peste nas lui Antistihus: „Intervențiile acestea, luarea aceasta în răs, tonul acesta de continuă dare pe față a operației (de iluzionism) vădesc, ce-i drept, o puternică sinceritate și o mai realistă demascare a sforilor meșteșugărești. Ele prezintă și un inconvenient - îi strică cititorului o parte din bucurie, din vraja resimțită în cursul citirii“... N. Steinhardt nu se adaptează fenomenului românesc, ci își asumă cu responsabilitate creștină acest fenomen. Pentru el, de data aceasta, ceea ce este clasic este și sănătos, ceea ce este cu adevărat național este și ortodox revărsându-se cu toată sinceritatea în textul pe care tocmai îl scrie. Dilema există, însă ea este depășită de admirația pe care autorul o socotește deopotrivă geamănă, siameză cu adevărul și realitatea. Eminescu, Blaga, Coșbuc, Titu Maiorescu, Părvan, Nae Ionescu, Constantin Noica, Mircea Eliade, nu mai puțin **Miorița** și **Meșterul Manole** sunt teme care - așezate în disputa dintre naționaliști și antinaționaliști - (a se vedea cartea cu același titlu, îngrijită de Gabriel Andreescu, Editura Polirom, Iași, 1996) ar da un echilibru satisfăcător și mulțumitor ambelor tabere. Pentru N. Steinhardt Eminescu „e o reflecție globală a unei matrice stilistice naționale“, Blaga „e mai ales un strălucit exponent și explorator a ceea ce s-a numit „fenomenul românesc“, pe care l-a înțeles și intuit cu nimeni altul, poate mai viu, mai sintetic, mai pitoresc, mai ingenuu decât Iorga, Părvan, Caragiale etc. Formula „spațiu mioritic“ e invincibilă și sortită neuzurii, e mitică, metaforică și legendară, totodată gravă și bonomă, simplă și împărătească, băjoasă și cuminte, **Miorița** - nu e un refugiu în resemnare, în poezie, în fabulație; e înțeleptul și binesocotitul recurs la realitatea unor splendori îndeobște oculate celor ținuți în vâltoarea vieții surde și orbe“ etc., și exemplele ar putea continua, mai ales cu escul **Secretul Scrisorii pierdute**, îndrăzneț și controversat în ceea ce privește asaltul inedit dat de N. Steinhardt asupra unei teorii consacrate deja în ceea ce privește teatrul, momentele și schițele lui I. L. Caragiale.

Făcând o paranteză, facem și un îndemn la lectura cărții semnate de I.L. Caragiale: „Nimic fără Dumnezeu“. Tot ceea ce apreciază N. Steinhardt poate fi astăzi cu foarte mare dezinvoltură repudiat, însă nu poate fi anulat. Autori serioși ori nescioși, clasici sau postmoderni, în cele din urmă sunt absorbiți de comentariul steinhardtian fără discriminare. Însă ceea ce surprinde este faptul că asumarea și comunicarea sentimentului național la N. Steinhardt nu este un mesaj al unui conservatorism naționalist, ci, mai presus de toate, discurs asupra unei idei și teme naționale vii, purtătoare de sensuri și semnificații uneori greu acceptabile de admirația leneșă. Cât a fost de iudeu sau cât a fost de român N. Steinhardt nu ne este îngăduit nouă a comenta. Dar că a iubit și și-a asumat, prin trăire și convertire duhul național, este dincolo de orice îndoială. Nu demult, în revista „Apostrof“ de la Cluj, Alexandru Sever, cu un efort disperat și ostent, încerca să demonstreze, fără prea mari argumente că încercarea lui N. Steinhardt de-a deveni român a fost, de fapt, un eșec: el a rămas în cele din urmă tot un evreu. Îmi pare rău că trebuie să-i amintesc aici, domnului Alexandru Sever că uită sinceritatea convertirii lui N. Steinhardt. Și chiar dacă ar fi așa, domnul Alexandru Sever ar trebui să-și amintească, să nu uite cuvintele Sfântului Apostol Pavel, că o dată devenit creștin insul, omul evreu nu mai contează, tăierea împrejur sau netăierea împrejur nu mai are semnificație, și chiar dacă ar fi așa, „mântuirea o avem prin evrei“, potrivit gânditorului Léon Bloy, iar potrivit lui Petre Țuțea „Iisus Hristos nu era din Fălțiceni“.

Trecând însă peste toate acestea, vom spune că Antistihus a devenit, deodată cu generația lui strălucită, generația lui de „oameni autentici“, un admirator (fără ipocrizie!), de nu și, mai mult, un fidel și devotat iubitor al operei lui Mircea Vulcănescu, cel care în „Criterion“ îl numea cu dezinvoltură drept „burghez“ și „proletar“.

paul eugen banciu:

„PENTRU MINE CREAȚIA NU ESTE UN REFUGIU, E UN SCOP“

Robert Șerban: Sunteți unul dintre cei mai fataliști oameni pe care i-am cunoscut. Chiar dumneavoastră recunoașteți că sunteți „negru“. Unde își are originea această fatalitate?

Paul Eugen Baciu: Sunt mai degrabă sceptic decât fatalist. Sunt un om care cântărește foarte mult înainte de a face un gest, iar atunci când cântărești, automat ajungi la „negreală“. Eu, de fapt, sunt un tip... invers. Am fost și sunt un om de o vitalitate fantastică, altfel nu aș fi rezistat încercărilor la care m-a supus soarta, cu nouă morți clinice și șapte operații, două infarcturi și așa mai departe. Peste toate am trecut ca și când ar fi fost lucruri absolut normale, cu această mică rezervă de „negreală“ care s-a acumulat în timp. Nu vine din genă, vine dintr-un echilibru pe care l-a avut familia, dar mai ales tatăl meu, un om profund mistic. Credința tatălui meu mi-a fost transmisă și mie, iar eu am extrapolat-o în munte, în cărți. Triumful în care am trăit și trăiesc este format din carte, munte și Dumnezeu. Iar aici s-a structurat atât familia mea, cât și corectitudinea proprie în slujbele pe care le-am avut ca redactor sau ca profesor. La 29 de ani am avut prima operație, de șase ore și jumătate, din care nu se știa dacă voi scăpa. A fost o explozie integrală a stomacului, care a trebuit extirpat. „Negreală“ pomește de la o experiență biologică foarte dură, dar și de la un fel de invers al destinului, care m-a urmărit din copilărie. Tatăl meu fusese magistrat și, ca atare, în perioada stalinistă am avut probleme. Împotriva acestei spaimă am încercat să lupt tot timpul, dar cu prudență. Totuși, comparativ cu tatăl meu, eu am fost un trăznit, un risipitor. De câteva decenii mă risipesc în scris. E singura viață ce mi-o doresc, spre care tânjesc, deși am fost adus mereu la realitate. Să revin la operație. După ce am terminat facultatea, am lucrat ca ziarist, ca secretar general de redacție, la un cotidian din Alba Iulia, „Unirea“. A fost o nebunie care a durat peste trei ani. La un moment dat nu am mai rezistat și mi-am dat 11 demisii. Toate mi-au fost rupte și atunci nu m-am mai dus la serviciu. Pur și simplu.

R.Ș.: Aveați familie?

P.E.B.: Chiar atunci mă căsătorisem. Aveam 27 de ani. Am riscat, pentru că mi-am dat seama că mă sinucid. Terminasem două facultăți, Arte Plastice, la Timișoara, și Filosofie, la Cluj-Napoca. La Filosofie licența mi-am dat-o din estetică, pe probleme foarte moderne la ora respectivă. Chiar urma să-mi dau doctoratul, pentru că profesorul insistă teribil. Dar marea mea credință nu a fost o viață de om așezat, ci una de trăznit, una de creator, de...

R.Ș.: De boem...

P.E.B.: Nu. Boema mergea ca un fel de ruptură la viața hiperorganizată a creației. Creația nu se face în demență. Eu în perioadele de boemă am scris poezii, pe care nu o să le public niciodată. Probabil că o să le distrug, cum o să distrug și piesele de teatru. Coloana principală a mea, ca să spun așa, a fost romanul și filmul. Să termin cu episodul primei operații. Pierdusem doi litri și jumătate de sânge, jumătate din cantitatea pe care o are un om. Șase luni de zile, cât a durat convalescența, am fost un om rece. Nu simțeam nimic, putea să mi se întâmple orice, eram un animal. De fapt, asta a fost partea dură a experienței, după care a urmat o renaștere. Cam zece ani nu am fumut, nu am băut cafea, alcool.

R.Ș.: Deși activitatea dumneavoastră de jurnalist nu a fost de lungă durată, înțeleg că a fost intensă. Poate fi presa cotidiană „mortală“ pentru un scriitor? Sau contactul cu realitatea apropiată este o mină de subiecte?

P.E.B.: Dacă prin jurnalist înțelegi ziaristul de cotidian, pentru că douăzeci și cinci de ani am fost redactor la revista „Orizont“, contactul cu realitatea

imediată poate fi benefic, dacă omul e cinstit cu el. Dar acest contact jurnalistic nu trebuie să dureze, pentru un scriitor, foarte mult. În trei-patru ani, orice

profesionist în ale ziaristicii se erodează.

R.Ș.: Scrieți într-una din cărți : nu e meserie mai blestemată și mai lipsită de rost decât aceea de scriitor, într-un timp când realitatea depășește ficțiunea. A existat vreun timp când realitatea nu a depășit ficțiunea? A fost vreodată un timp bun pentru scriitor?

P.E.B.: Mă refeream la veacul trecut și la prima jumătate a acestui veac. Nu a fost niciodată o vreme grozavă pentru scriitor. Însă, a fi scriitor, artist în general, e un blestem. Tu trebuie să răspunzi unor comandamente pe care nu le poți controla și care sunt în tine. Chiar și anumite lecturi îți pot declanșa niște trăiri foarte puternice. La un act artistic, vizionarea unui film, citirea unei cărți, dacă sunt artă, eu am o participare totală. Când citești o carte foarte bună mă bucur ea și când aș fi scris-o eu. Participarea mea la această lume a ideilor e totală și, cumva, anonimă. Pe de altă parte, scriitorul este reprezentantul unui imaginar colectiv care mișcă istoria. Gândește-te numai la Stendhal și la Balzac. Ei reprezintă două puncte de vedere, al burghezului și al aristocratului. Sau să ne gândim la apocalipticul Dostoievski. Sau chiar la Tolstoi. Ei vin de undeva din subteranele ființei. Eu am încredere totală în scriitor, dacă este cinstit, dacă este corect cu el.

R.Ș.: Mai exact.

P.E.B.: A fi corect cu el înseamnă a nu se aplatiza în propriii ochi, înseamnă a-și păstra volumul, negreală, lumina, umbra. Deci a avea o dimensiune spațială în propriii ochi. Dacă scriitorul se proiectează paranoic pe un perete, nu mai are dialog cu restul lumii. Poate doar cu persoana lui, și asta deja e un caz clinic. Mari scriitori au fost cazuri clinice. Eu încerc să-mi păstrez și dimensiunea umană.

R.Ș.: Sunteți un ficțional sau un realist?

P.E.B.: Recitind recent titlurile cronicilor literare care s-au scris despre cărțile mele, îmi dau seama că majoritatea criticilor au observat tendința spre parabolă. Or, parabola nu este realitate. După anii '90 am intrat în realitatea imediată, pentru că mi-am dat seama că acesta este tipul de literatură cel mai ușor de acceptat de către cititorul bombardat de mii de gazete, de zeci de canale TV. Gustul cititorului s-a schimbat. Și eu trebuia să fac o schimbare în felul de a scrie. Astăzi parabola nu mai

funcționează. Uită-te la filmele românești de după anii '90. Majoritatea sunt rateuri, pentru că s-au cantonat în niște genuri care nu mai corespund gusturilor actuale. La celălalt capăt - industria de film americană, în care realitatea este direct livrată, până la hiperrealism. În ceea ce mă privește, încerc să merg pe două-trei registre de scriitură având ca țintă tot atâtea niveluri de lectură.

R.Ș.: Sunteți autorul a zece romane, care, atât tematic, cât și stilistic diferă între ele. Totuși, o parte au fost gândite sub forma unor cicluri romanești.

P.E.B.: Tentația extraordinară pe care am avut-o a fost aceea de a cuprinde toate zonele existenței umane. Am avut posibilitatea să fac cercetare etnografică, să cunosc satul din afară, nu ca trăitor în interiorul său, ci ca orășean. Faptul că am circulat mult prin munți, ca profesionist al muntelui, ca alpinist, m-a legat de această curățenie a spațiului montan, care adună, nu disipează, precum marea sau șesul. Am cunoscut oamenii muntelui, care au o simplitate a lor... Așa a ieșit prima carte, *Casa Ursei Mari*, pe care am scris-o în șapte zile, în Retezat, zi și noapte, cu o ladă de Pepsi lângă mine. E un roman de inspirație, și nu de construcție. *Reciful*, care a apărut la câteva luni după debut, era o carte construită și a surprins critica. Era o diferență în stilul sadovenian din prima și stilul modernist, care pe noul roman francez, din cea de-a doua. Deci a existat tentația de a încerca să surprind întreaga lume, lucru ce m-a determinat să fac primul ciclu românesc, al Burnei, în care intră *Reciful*, *Sărbătorile*, *Zigguratul* și *Demonul discret*. Burna este o localitate tipică pentru zona Ardeal-Banat. Eu chiar desenam localitatea și voiam să o pun pe coperta *Recifului*, dar nu a fost de acord editorul. *Sărbătorile*, o carte la care țin foarte mult și care este scrisă după o lungă gestație, mărește spațiul acestui oraș, cuprinde un întreg teritoriu, cu mentalități, cu oameni. Este un roman central pe pastoral. Val Condurache a scris că acest volum este o biblie apocrifă, în care există o lume a duhurilor, ce contura un al doilea cerc al Burnei, în afara celui concret. În *Zigguratul* simțeam o lume a ziaristilor, dar de fapt o lume autodistructivă. Asta era parabola.

R.Ș.: Câtă autobiografie este în *Zigguratul*?

P.E.B.: Sunt elemente autobiografice, pentru culoare. Dacă m-ar fi interesat atât de mult propria biografie, aș fi scris jurnal. Ceea ce ar fi o tragedie fiindcă eu sunt tipul de creator. Există o creație, un scop și o creație ca refugiu. Eu sunt adeptul primei categorii. Pentru mine creația nu este un refugiu, un scop. Și dau orice la o parte pentru a-mi duce nebunia până la capăt. Socotese că o cultură mar nu se poate face decât cu oameni care cred în așa ceva. Întâmplările vieții m-au făcut să cunosc oameni care s-au autodistrus, din nefericire, dar nu pentru creație. Și eu am făcut boemă și am trachefur, dar cu patru-cinci zile înainte de a mă apuce să scriu o carte, am renunțat la boemă. Absolut ceea ce am scris este scris cu capul limpede. Cărțile mele au pornit dinspre filosofic spre literatură, de la lucrurile s-au combinat, încât senzația a fost invers. Ultimul volum din ciclul Burnei, *Demonul discret* viza părăsirea acestui spațiu. Din nefericire, varian care a apărut și care este cea mai muncită - cartea a avut treisprezece variante -, este și cea mai proastă. După apariția *Zigguratului* am avut probleme, a fost blocat la edituri și, dintr-un refuz de a mai scrie am distrus foarte multe manuscrise, vreo 4000 de pagini. După aceea am constatat că arsesem și ce trebuia ars. O altă greșală a mea a fost aceea de da același titlu, *Mullonul*, la două cărți, care, de fapt, erau una singură. Din motive economice, trebuie să o împart în două. Fiind două volume trebuia să le dau două titluri diferite... În ceea ce mă privește *Casa de pânză*, este un roman de si stător, unde mi-am autofurat motivul Proorocului la care lucrez acum. A fost o carte muncită în perioada anilor '90-'94, când, practic, foarte puț scriitori mai credeau în literatură. Majoritatea s-axat pe gazetărie, politică, afaceri. Eu mi-am păsu acest crez, chiar dacă par desuet. Nu pentru că n-aș face nu știu ce speranțe în zona nemuririi, material nu ai la ce să te gândești... Paradoxal, în e o absurditate să te fezandez cu ideea nemuririi în contextul în care din șase miliarde de oameni, v-

două milioane scriu.

R.Ș.: Și totuși, literatura nu este o armă împotriva morții?

P.E.B.: Este. Așa cum filozofia este o pregătire pentru moarte, cum spunea Platon. Literatura pentru mine a fost și o reacție naturală de rezistență, de încredere, de luptă a mea. Efortul de a scrie este ca și urcatul pe munte. Scopul nu este să ajungi la cabană, ci să urci.

R.Ș.: Știu că în momentul de față lucrați la un alt ciclu românesc, care va cuprinde șapte cărți. Deja au apărut două. E un proiect ambițios și ciudat, în același timp.

P.E.B.: Da, vor fi șapte romane de sine stătătoare, cu personaje clare, cu spații clare, diferite. Însă aceste personaje, Martorul, Judecătorul, Proorocul, Omul, Noul Faust, Dictatorul și Dictatorul, în jurul cărora se construiesc cărțile, au existat și vor exista cât va fi societatea omenească. Fiecare conturează în jurul lui o lume pe care o conduce sau o privește. Primele două cărți au ca personaje Martorul, spectatorul istoriei, nu al vieții imediate, din Noaptea strigoilor, respectiv Jucătorul, care își construiește propria lume. Magdalena din Remora a creat o lume mică, plină de bani, în care se regăsese toate tarele perioadei noastre de tranziție, pe care ea o dirijează. Proorocul are o viziune asupra a ceea ce se poate întâmpla, dar o viziune pozitivă, în sensul salvării omenirii pe drumul propus de Jucător. Omul este trăitorul evenimentului, Noul Faust este inversul Proorocului, demonstrând posibilitatea distrugerii - strugere care există în fiecare dintre noi. E adevărat că în momentul acesta tendința generală este a nu mai face manihеism, dar nu se poate, pentru că istoria pe care o trăim este de tip manihеic. Nu există gri. Doar alb și negru. Când apare griul, apar compromisurile. Judecătorul este cel care pregătește terenul ultimei cărți, care este a Dictatorului. Dictatorul poate fi Dumnezeu, dar poate fi și un om. Această carte este gata, are vreo 500 de pagini, dar nu am s-o public decât în momentul în care o să-i vină timpul, dacă voi trăi. Dacă nu, o vor publica fetele mele. Documentarea pentru cele trei cărți, în care personaje sunt Proorocul, Dictatorul și Omul, a fost foarte complexă. Omul se află la mijloc și reprezintă dubla înfățișare a lui Dumnezeu. În fiecare dintre noi este un Iisus Hristos. Noi avem și spirit și materie. Suntem construiți din această dihotomie cumplită. Atâta că noi nu avem puterea sacrificiului pentru o idee. Marii artiști, marii oameni au avut-o și s-au sacrificat. Ar trebui să fie cartea care să mă reprezinte, pentru că eu mi-am imizat viața pe ideea de literatură, pe cea de roman. Acest ciclu de șapte romane poartă supratitlul Traversarea cercului.

...e, în fond, traversarea unei existențe circulare, Traversarea existenței lui Iisus, a condiției lui Iisus, pe care noi o avem în imaginar sau în structură, Dumnezeu știe.

R.Ș.: Personajele dumneavoastră feminine, nu puține, sunt suprapotențate, au structuri masculine, învingătoare. De unde lipsa asta de misoginism?

P.E.B.: Adevărat, nu sunt misogin. Cel mai bine îmi ies personajele feminine, pentru că femeile sunt mult mai spectaculoase, ele își exprimă mult mai direct sentimentele și stările pe care le au. Bărbații speculează, trisează. Un personaj ca Magdalena din Remora, dacă ar fi fost bărbat, ar fi fost un personaj meschin. Magdalena este și generoasă, dar te și strânge de gât, te și omoară dacă este cazul, râde pe chestia asta, e și femeie. Femeile au aceeași complexitate ca și bărbații, numai că ea este exprimată mult mai viu. În pictură, de exemplu, o să găsești foarte puține tablouri cu bărbați, doar în tablourile cu muncitori, cu scene de luptă... Bărbații au o prezență mai rară, foarte restrânsă de manifestare. Femeia, tocmai prin puterea ei de a-și exacerba stările pe care le are, de a-ți le pune pe față, este fantastic de spectaculoasă. Pe de altă parte, oate că și reacțiile bărbaților Banciu față de femeie sunt complexe. De la sentimente... masculine, până la sentimente paterne, sunt tatăl a două fete, de soț, de tată, chiar copil. Toate aceste sentimente se întrezăresc pe femeie. Bărbatul este proiecția pe care are fiul față de tatăl său, proiecție pe care, fără să știe, o au copiii mei față de mine. Când una dintre fetele mele a fost întrebată de Bruno Würtz, la o oră de filosofie, cum îl vezi pe tatăl tău, ca a răspuns foarte senin: ca pe Dumnezeu, el construiește și struge lumi imaginate. Însă eu am și personaje masculine foarte puternice, dar cititorului îi ies în

față personajele feminine.

R.Ș.: Când scrieți?

P.E.B.: Dis-de-dimineață, de pe la ora 3. Asta în perioada când eram la „Orizont”. Acum, când sunt funcționar și când nu am concendiu, sunt nevoit să mă retrag și scriu 14-16 ore pe zi. Nu stau noaptea, pentru că somnul de noapte te eliberează, îți elimină stările confuze. Este foarte interesant că din punct de vedere biologic, și poate să-ți confirme orice medic, rezistența minimă a corpului este în jurul orei 4 dimineața. Atunci mor cei mai mulți oameni în spitale, pentru că atunci este o cădere bioenergetică a corpului. Foarte ciudat că eu atunci îmi pornesc motoarele.

R.Ș.: Într-o revistă literară exprimați, nu cu mult timp în urmă, o părere interesantă prin risonanța ei. Susțineați acolo că viitorul va fi al romanului de mari dimensiuni, și nu al prozei scurte sau al romanului cu puține pagini.

P.E.B.: Acum suntem în viteză. Când ești în viteză copacii trec pe lângă tine repede. La un moment dat omul va fi saturat de producția cinematografică. Omul are nevoie de poveste. Narațiunea este o proiecție a idealității lui. El nu poate trăi fără poveste, care este ca și visul. Dacă ai un coșmar și te trezești din el, e bine, pentru că nu ești în coșmar. Dacă ai avut un vis frumos și te trezești la realitate, e rău pentru că realitatea e cam inversă. Are loc o compensație. Să revin la cinematografie. Deja ea este redundantă tematic, iar omului, ca receptor cultural, nu îi va fi mai suficient. Ipostazele lui devin desen animat văzut buclăciță cu buclăciță, desen cu desen. Atunci el are nevoie de o coerență de ansamblu. Plus de asta, asupra cărții poți reveni, asupra unui pasaj poți reveni, poți să le recitești în altă cheie. Credința mea este că omul nu va tinde spre atomizare, ci spre moleculizare. Treisprezece miliarde de oameni nu vor putea supraviețui decât sub formă moleculară, într-un sistem. Ca individ, omul nu va putea supraviețui. Fiind de câteva ori între lumea asta și cealaltă, am avut o senzație de singurătate cumplită, dincolo de ce se poate imagina. Revenind la întrebare, eu cred că se va scrie roman.

R.Ș.: În tinerețe ați practicat alpinism, sport care era să vă fie fatal. Cu toate acestea ați rămas îndrăgostit de munte.

P.E.B.: Fiind descendent dinspre tată din zona Sibiului, acolo munții sunt la câțiva kilometri, și din copilărie îi uream. Imediat după al doilea Război, când au venit rușii, au interzis existența trupelor de vânători de munte, care erau trupe de elită. Atunci, foștii ofițeri au făcut mici cluburi de alpinism. La 14-15 ani am început cățărățile, până când am avut un accident, la vârsta de 16 ani. Am căzut în coardă, de la 40 de metri. Totuși, am continuat această nehotărâre a muntelui. După fiecare operație pe care am avut-o, la 3-4 luni distanță, am urcat pe munte. Medicii erau înnebuniți că o să mă curăț. Însă muniile nu îți face rău sub nici o formă. Tu, dacă ești tâmpit și cazi, sau nu ești echipat bine, sau nu respecti niște reguli elementare. Acum nu mai fac escaladări, ei drumeții. Am drumurile mele, ca ursul. Vorbește cu mult entuziasm despre munte, deși era să-mi fie fatal. Dar multe lucruri era să-mi fie fatale... Trebuie să spun că sunt un om foarte singur, deși, ca orice ardelean, sunt un familist convins. Mi-am dus copiii pe munte de când aveau trei ani, iar când au împlinit nouă ani au făcut creasta Făgărașului, de la Sibiu până la Brașov, pe jos, 120 de kilometri.

R.Ș.: Lucrați într-o bibliotecă, visul oricărui scriitor. Mai mult, de când sunteți directorul Bibliotecii Județene din Timiș, ați reușit să scrieți și să publicați câteva cărți.

P.E.B.: Da, am publicat cinci cărți în șapte ani. Am scris mai mult, dar atât am publicat. Am încercat să mă adaptez cerințelor acestei funcții. De la „funcție” vine „funcționar”. Evident, sentimentul că te afli într-o bibliotecă este benefic, e extraordinar pentru un scriitor. Dar pentru un scriitor ca Borges, care nu avea bănaie de cap, ce trăia într-o lume normală. Dar nu într-o lume care își schimbă, bunăoară, legislația financiară de trei ori într-o lună. Într-o lume în care tu trebuie să calculezi eficiența fiecărui om...

R.Ș.: Să înțeleg că, de fapt, visul de care vorbeam este, în cazul dumneavoastră, un coșmar?

P.E.B.: Mai mult decât un coșmar, este ceva la care nici nu m-am gândit în momentul în care am acceptat să dau concursul pentru ocuparea postului de director. Visul meu este de a lucra, în cel mai rău

caz, la o revistă, cașpână atunci.

R.Ș.: Tot timpul ați avut în buzunar câte o demisie. Din tinerețe și până acum.

P.E.B.: Alții umbli în buzunar cu ștreangul. Alții cu barbiturice. Funcția e o formă de sinucidere socială. Aici e singurul lucru unde, probabil, trisez, pentru că știu că am varianta mea. Știu că numai cedând presiunii factorului social pot să mă realizez integral. Sau pot să mă ratez. Dar cel puțin îmi duc nebulia până la capăt. Repet, scrisul este un scop, nu un refugiu. Pentru mine faptul că am păstrat legătura cu revista „Orizont” a fost un lucru teribil. Demisia înseamnă a fi om liber. Chiar și când eram redactor la „Orizont” aveam o demisie în buzunar. Necum acum. De asta admir destinele scriitorilor care au reușit, în anii '70, să își dea demisiile și să nu se reincadreze în muncă, să rămână scriitori profesioniști. Cazul Radu Ciobanu, cazul Fănuș Neagu care și-au permis să trăiască din cărți. Eu nu pot asta. Culmea, după șapte ani, colegii mei de la Biblioteca Județeană consideră că, de fapt, colegii mei sunt tot cei de la „Orizont”.

R.Ș.: Ați fost un om singur, împotriva curentului. Care vă sunt prietenii literari? După anii '90 v-ați făcut noi prieteni?

P.E.B.: Prietenii mei au fost și rămân Cornel Ungureanu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, Lucian Alexiu, Eugen Dorcescu. Sufletele nu cred că mă mai pot schimba. Știu că sunt vulnerabil pentru că sunt fidel, dar asta e. După 1990 mi-am făcut puțini prieteni, vreo câțiva medici. Familia mi-a fost suficientă. Repet, familia mea a fost și echipă și gașcă.

R.Ș.: Este Banatul un spațiu literar confortabil pentru un scriitor venit din afara sa? Îmi spuneți că Sorin Titel a trebuit să plece la București pentru a se afirma.

P.E.B.: În momentul în care a ajuns la București, Sorin Titel a început să scrie despre Banat. Acolo a apărut nostalgia pe care, firește, aici nu o avea. Nu pot să spun că Banatul e un spațiu nemaipomenit de confortabil. Te primește destul de greu. Eu am trăit în București, am făcut film acolo, am cunoscut actori, scriitori. Bucureștiul te lopește în el imediat. Nu te simți singur. În Timișoara dacă ești călcat cu mașina, ești lăsat pe șosea. În București, cu compresorul te calcă, dar te recuperează de pe spatele compresorului.

R.Ș.: Ce pregățiți?

P.E.B.: Sunt într-o mare întârziere cu manuscrisul de eseuri pentru editura „Institutului European” din Iași. E bătut la mașină, are 350 de pagini. Eseurile sunt, însă, scrieri colaterale, sunt părerile mele despre lumea în care trăiesc. Am început lucrul la a treia carte din ciclul Traversarea cercului. Viorel Marineasa mi-a propus să-mi editeze proza scurtă pe care am publicat-o prin reviste. Adunatul prozelor pentru o carte solicită timp. În momentul în care eu sunt liber, primul lucru pe care îl fac e să scriu. De asta nu pot să-mi revăd textele. Vitalitatea mea interioară nu-mi permite să contabilizez, să arunc o privire în urmă. Revenind, mai am solicitări din partea a două edituri bucureștene, dar nu vreau să lucrez sub presiune. După ce am publicat douăsprezece cărți, vreau să scriu liber.

R.Ș.: Faptul că nu aveți stomac, v-a ajutat să „înghițiți” mai ușor lumea?

P.E.B.: Nu. Ai să răzi. La mine vin foarte mulți medici care m-au tratat de-a lungul anilor, să le fac „psihoterapie”. Ei vin după câte o operație, după câte o cădere psihică, să stăm de vorbă, să facem filosofie, să facem metafizică. Vin și pleacă răcoriți. Sunt cazuri când vin la bibliotecă medici, profesori universitari, să le ridic moralul. Îmi și spun: „nici să fi avut optsprezece generații de ciobani înainte și nu ai fi rezistat la atâtea. Te-am văzut mort de opt ori”. Poate că din punctul ăsta de vedere, viața organizată a bibliotecii m-a ajutat, față de o viață de boem care m-ar fi terminat, sau comparativ cu lucrul la un ziar.

R.Ș.: De ce vă este cel mai tare frică?

P.E.B.: Oricum, nu de moarte. Mi-e frică să nu li se întâmple ceva rău celor din imediata mea apropiere. Nu mi-e frică nici că nu rămân în istoria literaturii... Mi-ar părea rău să nu apuc să-mi termin de scris toate cărțile. Aș pleca necăjit. Miza mea totală sunt cărțile, ideile, actul cultural trăit.

adrian drăgan

Drum

Un câmp chinuit de ciulini
e sufletul meu, rătăcitorul:
sub arșița lui Dumnezeu, soare
necruțator.

Ca apostolii voi stârni prafurile lumii
pe drumuri de dogoare nemiloasă,
drumuri peste nesfârșite câmpuri
arzând,
biciuit de arșița neîndurătoare
ca apostolii---

drumuri către țarm:
firul Ariadnei se pierde în larg,
drum de soare aruncat peste valuri.
Cu tărie o cred: nu este port pentru
sufletul căutătorului,
firul Ariadnei îl poartă spre castele
marine,
spre cetățile albe,
spre mănăstirile soarelui,
mănăstirile de sare din larg
ale soarelui necruțator.

E strigătul lui Dumnezeu în mine ---
foc
ce mă gonește către larg.

Homo cordis absconditus

Tu suflete, mereu însetatule,
cum să-ți împac zbuciumul veșnic?
În adâncul tău e altcineva,
atât de aproape de mine și încă străin,
ascunsul vecin de taină..
Ți simt plânsul peste zi, peste noapte
--- din adânc se întristează duhul.
Puțina căldură a inimii
doar el mi-o mai mocnește,
spălându-mi beznele, mocirla
cu psalmul său îngeresc

Tu, om ascuns al inimii,
cum să-ți dau bucuria?
Aș vrea să te văd zâmbind ca un copil
cu obrazii încă uzi de lacrimi.

Ești ca și Ajax luptând lângă corăbiile
în flăcări
--- la fel de puternic,
hohotind în aceeași luptă inegală---

luptând cu turbare,
încolțit și sfâșiat,
pas cu pas dând înapoi,
dar niciodată lăsând la pământ
titanicul scut.

M-ai luat în spate ca pe un nevolnic
și înaintezi cu greu sub loviturile crude
ca să mă salvezi de pângărire.
Te târăști sfârtecat în țărâna străină ție
și înaintezi, totuși înaintezi
spre tabăra ta.

Cireșul (Povestire despre Bunul Dumnezeu)

De când e el --- și care din ei
știe? ---
se dă copiilor în drum
primește jaful lor cu bucurie.

Mulți se-ambulzesc și sar spre crengi
prea pline
iar el îi satură după dorința lor..
Și picură din „nalt carnalele rubine.

Cu cât sorb sângele lui --- boabe ---
cu-atât le-ar da mai mult --- pentru o
lumc!
Și ei cu-atât mai mult vor să se-adape.

În jurul lui nu se-ostoiește setea --- an
de an
copiii vin la el --- de-o veșnicie
el îi așteaptă cuib să-și facă-n ram.

Cântecul, chemarea

Mi-am plecat urechea la inimă
și am auzit ca într-o cochilie pustie
chemarea

prima verba

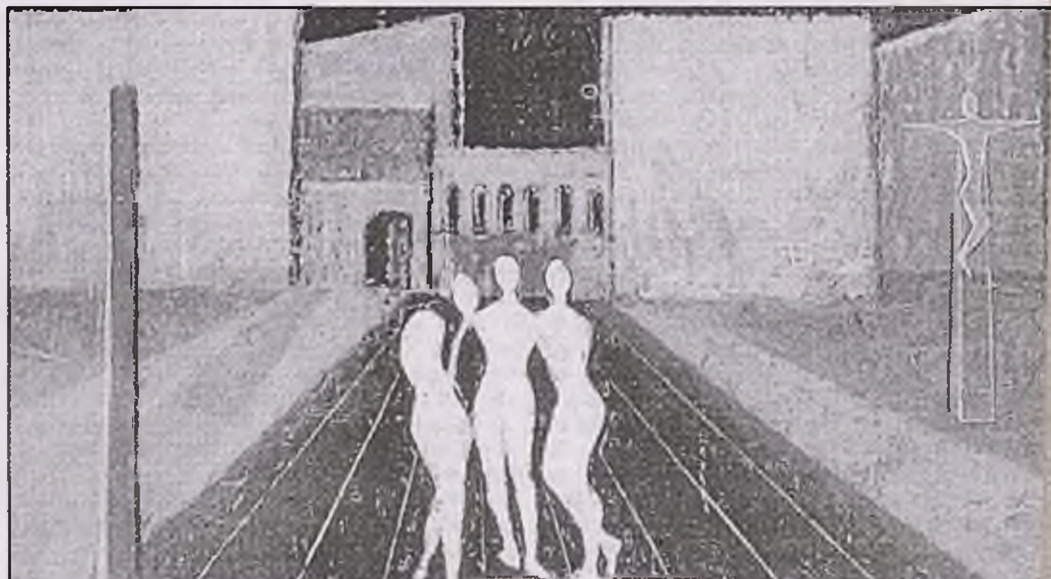
Bunătăți tainice, nu vă caut în țara de
piatră, de vânt și de fum,
căci prea slabi sunt genunchii mei
pentru miile de nopți
care te poartă în miraculoasele grădini
ce știu că înverzesc acolo ---
oare o să mă afund în voi în alt larg,
oare o să vă scutur ciorchinii venind
din alt port?

Atunci s-a născut în mine cântecul ---
întristată era inima mea ca o femcie
stearpă când m-am aplecat asupra
alăutei
--- dar cântecul va fi doar bucurie,
cu-atât mai smintită bucurie cu cât
întristarea și dorul vor vui mai
sfâșictor în pustiul cochiliei.
Este chemare înainte de orice cântecul
și este rodul pântecului sterp ---
cu-atât mai înalt, cu-atât mai frumos
că nu din lucrarea părinților este.

Risipiți sunt balanții la curțile morții --
cum voi răspunde când voi fi cercetat?
O, durere din sufletul meu, îți va fi
primit cântecul ---
rod al risipei și dorului rod ---
ca plată de răscumpărare?
Va aprinde focul dorinței lui candela
cea fără ulei?

Mamă! Pe ce punți m-ai purtat în
lume?
Doamne! nu pentru pierzare m-ai
chemat!

Dacă sunt seri în care umbli însetat
prin lume
și cu nădejde bați la porțile oamenilor
nu ocoli, mă rog, nici casa mea - doar
ai intrat la vameș!

TRADIȚIILE TERMINOLOGIEI

de MARIANA PLOAE-HANGANU

bujor nedelcovici

MI-A LIPSIT ABILITATEA

20 februarie 1993

* Despre welsi, Voltaire spunea că sunt: ignorați, pretențioși, apatici, frivoli, aroganți, limitați, egoiști și superstițioși.

Câți welsi sunt astăzi printre noi?

* Cu ocazia transcrierii caietului (ianuarie 1999) am suprimat mai multe remarci care mi se par mediocre și banale. Poate nu întâmplător l-am numit **Jurnal infidel**.

* Convorbire telefonică cu Liliane. Printre altele: "le maroquin couteau" și „le roumain ganef". Deci, marocanul are un cușit, iar românul... Ganef, în idiș, înseamnă hoț. Totul spus cu ironie și în glumă.

5 martie 1993

* Gândurile mele sunt ca niște câini. Nu-mi dau pace zi și noapte. Mă hărțuiesc, mă încolțesc... Latră! Mușcă! Urlă! Îmi smulg liniștea și bucuria de a fi și a trăi! Sau poate tocmai „neliniștea câinească" a gândului care se vrea exprimat îmi dăruiește starea de grație a „înțelegerii rostite"?

* Rațiune lucidă, moderată, mereu stăpân de sine, gânditor cu o seninătate olimpiană ce traversează evenimentele cele mai dramatice, demn adept al stoicismului care nu se miră de nimic. **Înțelept! Om complet!**

Ce departe sunt de toate aceste virtuți! Pentru că nu am știut să trăiesc cu prudență, calitatea esențială a omului abil. Mi-a lipsit **abilitatea!** Am preferat justiția ideală și nu justiția reală. N-am știut că fericirea depinde de un concurs avantajos de circumstanțe de care să profit. N-am știut că **singurul lucru care depinde de mine este să nu depind de cei împotriva cărora nu pot să fac nimic!** N-am știut că... a acționa nu înseamnă să te opui necesității și nici s-o suportți, ci s-o **înțelegeți!** (Spinoza: „Nu plânge, nu râde, înțelege"). Și dacă ai înțeles-o să te oprești, să nu forțezi lucrurile, să taci, să lași să treacă - „en laissant faire" - și să pândești ocazia favorabilă fără s-o aștepti, bucurându-te de fiecare clipă a prezentului. **Nimic nu este intolerabil!** Depinde de tine dacă alegi între a trăda sau a fi torturat! Nebunia de a crede că lumea se va conforma dorințelor noastre! Un adevărat înțelept ia în considerare lumea și ordinea lumii așa cum este. Nefericirea provine din incomprehensiunea realului și a opoziției lui cu idealul dorit. Dacă acceptăm că lumea este **imperfectă** și dominată de simulacru - Binele se prezintă ca Rău și invers - totul devine suportabil și ne

apropiem de înțelepciune și seninătate.

Dificilă este, Doamne! Dificilă mai este... **meseria de a trăi!**

6 martie 1993

* Uneori, umanitatea mi se pare că seamănă cu un craniu rătăcit pe nisipul unui deșert. Timpul roade craniul ca o hienă în căutarea hranei. Binele și Răul încearcă să găsească un ideal.

M-am străduit toată viața să dobândesc un sens al vieții. Am îndrăznit! Aveam nevoie de criterii, valori, legi, repere... **Ființa! Timpul în ființare! Etre et Temps. Heidegger. Ființa și timpul. Ființa-pentru-moarte. Dasein.** Sensul ființei este timpul integrat autentic. Nevoia de permanență și stabilitate într-un timp limitat și efemer! N-am găsit decât mișcare, instabilitate, incertitudine, ambiguitate, mascaradă, impostură, scandal, simulacru, discordie, masacr. **Non-sensul sensului!** Acum înțeleg! Iar căutarea mea n-a fost zadarnică. Alung hiena! Iau craniul, intru în Timp și continui călătoria prin deșert...

26 martie 1993

* În drum spre Metz unde o să prezint romanul: **Le matin d'un miracle.** O librărie, cititori, autografe, discuții, întrebări, apoi un dineu...

* Am avut o gripă ce mi-a epuizat forțele și moralul. Parcă pierdusem dorința și rațiunea de a trăi. Romanul apărut m-a salvat din nou din depresie.

* Citit **Jurnalul fericirii** al lui N. Steinhardt. O adevărată revelație! Cred că nu s-a remarcat și subliniat suficient viața și opera providențială a acestui intelectual-călugăr-martir. Am răspuns cu plăcere la invitația primită din Baia Mare de a face parte din „Fundatia Steinhardt".

* Copilul se va naște spre sfârșitul lunii aprilie. Nu știu dacă o să fiu cu adevărat „un tată bun"? Tatăl și mama îmi apar mereu în amintiri. Parcă refac drumul lor înainte de nașterea mea. Poate de aceea aproape am uitat ziua mea de naștere: 16 martie.

27 martie 1993

* Am sosit la Moulhuse. Prezint romanul: **Le matin d'un miracle.** Întâlnire cu cititori, ziariști, public... Nevoia și plăcerea de a afla ce gândesc cei care au citit cartea. Scriitorul se expune! Dar vrea să afle - după un an sau doi cât timp a scris romanul - care este „ecoul", ce gândesc cei cărora s-a adresat în absență. Scrisul este o aștezare și un monahism. Rareori scriitorul iese din chilia lui și află ce cred ceilalți despre „rugăciunile lui laice".

TREI DISCURSURI ÎNDRĂGOSTITE

de SIMION BĂRBULESCU

* În cele ce urmează vom reține sub proiector trei cărți de versuri (dintre care două debuturi, aparținând la două poete), ultima (cea de-a treia) fiind semnată de un cercetător regional care - în timpul liber - scrie și versuri. Toți trei au trecut sau sunt pe aproape de ceea ce Dante numea mijlocul vieții, când dreapta (sa) cărare o pierdu... Și, pentru toți iubirea este înțeleasă ca o nemaipomenită întâmplare a vieții. Ca atare, fiecare dintre cele trei volume ar putea avea drept motto ultimul vers (145), care încheie Divina Comedie a lui Dante (Paradisul, cântul 33): *L'Amor che move il sole e l'altre stelle...*

* Prima - dintre cele trei - se intitulează **Vernisajul iubirii** și e semnată de către Carmen Țuculescu-Poenaru, reprezentând debutul său poetic, axat *per excellenciam*, după cum ne informează Aureliu Goci - prezentatorul - pe „viața iubirii” - „unicul subiect al textelor sale” (în paranteză ne vedem siliți să precizăm că nu este chiar unicul, împletindu-se și cu tema naturii sau a unor opere de artă!). Lăudabilă mi s-a părut conștiința lucidă a valorii versurilor sale, apreciate drept „mărturie de preț/ într-un jurnal intim”. Subscriem! Fiind convinsă că doar „iubirea (o) înfrumusețează/ cu străluciri de stea”, aspiră spre „o altfel de iubire”... „nemuritoare” (sic!). Modelul de la care pornește este Nichita Stănescu, din care reține un motto și căruia îi dedică și o poemă (**Umbrei lui Nichita**) remarcându-i „universul înghesuit/ între necuvânt și mirare.. **Discursul îndrăgostit** este impregnat de prezența partenerului de cuplu, pe care-l răsplătește atunci când îi ascultă chemarea „cu focul trupului, ofrandă originală”. Pentru mai buna edificare cu privire la specificul acestui discurs reproducem acest **Cântec de noapte**: „Mi-e dor de tine,/ de gura ta sorbind/ a mea suflare,/ de palmele tale arzând/ petale în floare,/ de ochii tăi înfomețați/ dezbrăcându-mă,/ de trupul tău înflorat/ căutându-mă.../ Simt ființa ta aproape/ și licoarea,/ măncănta jocul tău nebun/ și impudoarea”. Reținem cu precădere... „impudoarea”! Reproduc și echivalentele franceze ale ultimei poezii (în traducerea franceză a Paulei Romanescu: **De prea multă iubire (De trop d'amour)**: „De trop d'amour/ le silence entre nous/ s'levait illimité;/ la douce respiration de la nuit/ nous absorbait.”

* Cea de-a doua debutantă este Alexandra Voicu, distinsă cu „Marele Premiu Ion Vinca” (Ediția a VIII-a a Festivalului din 1998, de la Giurgiu). Cartea

este intitulată **Diavolul are ochi albaştri** și se deschide cu o prefață a lui Cristian Popescu, (din 1993), care ne avertizează că „eul auctorial este (explicit) iubitul autoarei”, aceasta - la rândul-i fiind „amanta textului”...

Structurată pe două părți cu același titlu (**Viața e ceea ce se întâmplă celorlalți**; 1-2), cartea Alexandrei Voicu însumează *texte* lirice jurnaliere, din care desprindem neputința de a trăi firesc, coroborată unor lecturi din Dostoievski, Kirkegaard și chiar

Spinoza. **Scrisul** este interpretat drept o apropiere de diavol, menirea scrisului fiind de a deschide „pârții” în „blocul de întuneric”. Adeseori **greața (La nausée** a lui Sartre) îi invadează existența și - ca să alunge „demonii nevirili” - s-a decis să scrie o carte, disociind între scriitor (= cel care scrie) și poet (= care creează), riscând de a trăi „periculosamente.” În contextul contemporaneității, Alexandra Voicu este o reprezentantă a solipsismului liric: ea declară că scrie doar pentru sine, prin scriere putând a se descoperi pe ea însăși, înălțând - ca și Erasmus - o „laudă”... a solitudinii.

„Nescrisă, viața mea nu ar exista”, clamează, de aceea - parafrazându-l pe Descartes - declară că scrie, deci există! - este drept... cu „incertitudini”. Ceea ce scrie este însă... „altceva” decât au scris alții, întrucât **viața** constituie un pretext pentru a

și povesti moartea, „la nesfârșit” („Il vivere - spunea Dante - e un correre alla morte” - **Purgatoriul**, cânt 33, v. 54). Pentru o mai bună înțelegere a **Weltanschauung**-ului său, recurge adesea și la expresia de limbă franceză. Ea ne asigură că starea ei specifică ar fi cea exprimată în versul: „Je marche sans avancer”. Tot astfel, parafrazând un vers din **Odă în metru antic** spune: „Nu credeam să-nvăț a trăi vreodată!”

Între imagini și sensuri, Alexandra Voicu își prevestește moartea - la modul simbolic - după ce va termina de a scrie tot ce avea de spus, dorința supremă fiindu-i de a deveni totul „pentru cineva (...) pentru întreaga lume”.

* Deosebit de cele două volume de versuri ale unor debutante este cel semnat de către Stan V. Cristea, din Alexandria. El s-a remarcat prin mai multe lucrări de specialitate, apărute în cadrul Inspectoratului pentru cultură al județului Teleorman, dar și prin alte două volume de versuri: **Vârsta mă arde**, din 1987 și **Străluminări**, din 1996. Cel de-al treilea volum se intitulează **Neliniște și fluturi**, fiind alcătuit din cincizeci și șapte de texte poetice, denumite **poemozii** (În paranteză țin să informez că Simion Mioc, de la Timișoara, a scris și el un volum de **telecordii și iudisme**. Este deci moda descoperirii de noi modalități poetice corespunzătoare sfârșitului de mileniu!). Către privește **poemoziile** lui Stan V. Cristea, ele sunt texte formate dintr-o octavă (strofă de opt versuri) în care tema de bază este iubirea. Ca atare, avem de-a face cu un amplu discurs îndrăgostit, în care cuvintele cheie (cele cu o frecvență deosebită) sunt **clipa și miresmele** (respectiv **înmiresmarea clipei** - adică momeala atingerii extazului erotic), el - poetul optând deliberat pentru ipostaza lirică de „bică grădinar” care aspiră să trăiască „o clipă, cât un an de glorie”... „între miresme ce stau a înflori”. În acest sens o imploră pe cea iubită să nu-l alunge „din miresma/ înflorită- prima zi de nuntire”, dintre „miresme ce stau a înflori”, întru celebrarea „clipelore rare”, „clipelor eterne”, clipelor „cu zvon de biruință”...

Ca să-l familiarizăm pe lectorul acestor comentarii cu noțiunea de **poemozii** reproducem acest text poetic; cu titlu **Suntem un miracol**: „Ne poartă ziua peste câmp de lauri,/ Iubito, și visul e ca nesfârșire;/ Uniți în ei, noi suntem un miracol/ În care se răsfrânge-ntâi prevestire;/ Aceași clipă ne cuprinde egală/ Lumea ni se-nchină - în ochii - cădem,/ Cum în vechi eresuri doi tineri pașă Cădeau cândva; noi, oare, ce mai vrem?...”

* Destinate cu precădere unui cerc de prieteni și cunoscuți, versurile de dragos ale poezilor mai sus comentați se remarcă prin aspirația eliberatoare de plictis existențial, prin trăirea și exprimarea unuia dintre sentimentele primordiale...

PAVEL CHIHAIA SAU BUCURIA GÂNDULUI ADUNAT ÎN SLOVĂ TIPĂRITĂ

de RADU IONESCU

Cine nu l-a cunoscut pe Pavel Chihaia se poate întreba cine este istoricul a cărui operă se înmănunchează astăzi în cinci volume masive. Unii și-l vor aminti din judicioasele și atât de pline de căldură sufletească intervenții ascultate cândva, la un post de radio străin. Alții, care l-au cunoscut cu zeci de ani în urmă nu pot uita blândețea și desăvârșita politețe a celui sosit în Institutul de Istoria Artei. Frecventase, ca student, Seminarul de Istoria artei dar, intrase pe un alt făgaș. Mulți se întrebau cum oare scriitorul, omul obișnuit să fabuleze, se va putea supune regulilor severe, acaparatoare, ale cercetării științifice. Cei ce nu i-au urmărit activitatea, cei ce nu s-au mirat de îndrăzneala regândirii unor subiecte aparent clasate, au răspunsul în opera sa de istoric - privită de la înălțimea omului de mare cultură - adunată astăzi și oferită nouă de Editura Albatros. De ce ne vin în minte versurile lui Baudelaire „ses ailes de géant“...?

Pornind de la literatură - recunoscut și laureat încă din anii tinereții - Pavel Chihaia, după avataruri dureroase, specifice regimului comunist, s-a văzut, datorită obladuirii profesorului George Oprescu, ajuns la un liman, acela al istoriei artei. Cu o largă vocație culturală, în apropierea Profesorului, a lui Emil Lăzărescu și a Mariciei-Ana Musicescu, scriitorul, cândva, atât de atent observator al Dobrogei, transfera capacitatea sa de surprindere asupra istoriei artei. În același timp, ca om de larg orizont cultural plasa, pentru o mai bună înțelegere, rezultatele observațiilor și investigațiilor sale într-o temă vastă, care avea doi poli: Răsărit și Apus, Bizanț și catolicismul occidental, noi și ceilalți.

Toate observațiile sale, rezultat al unui minuțios studiu, după primul statut de descoperire intrau în marele mecanism al relaționării lor cu tot ce le putuse influența sau cu ce putuseră ele influența. Astfel, din detalii, adesea în mod repetat neglijate de alții, s-au creat teme majore care au răsunat sau au situat pe un alt plan, cu mult mai înalt, momente ale istoriei noastre. Pornind de la un detaliu, studiind atent monumentul cărui îi aparținea, lasând apoi monumentul într-un context cultural, Pavel Chihaia a constituit mari teme istorico-culturale dominate de personalitatea unui Domnitor. Abia după ce au fost cristalizate aceste momente, ele au putut fi evaluate ca importanță în contextul istoriei românești și, adesea, găsite similitudini ale lor cu corespondente în istoria unor țări ale Apusului.

Pentru unii cercetători apropierea între un banal hrisov de proprietate a unei țări și o epocă de strălucire culturală poate părea nepotrivită. Chihaia știe să

citească și să facă acel document banal să lumineze o epocă. Nici în istorie, nici în istoria artei nu-l vom regăsi pe acest larg-văzător cercetător, ci în lumea constructorilor. Fiecare cercetare, fiecare

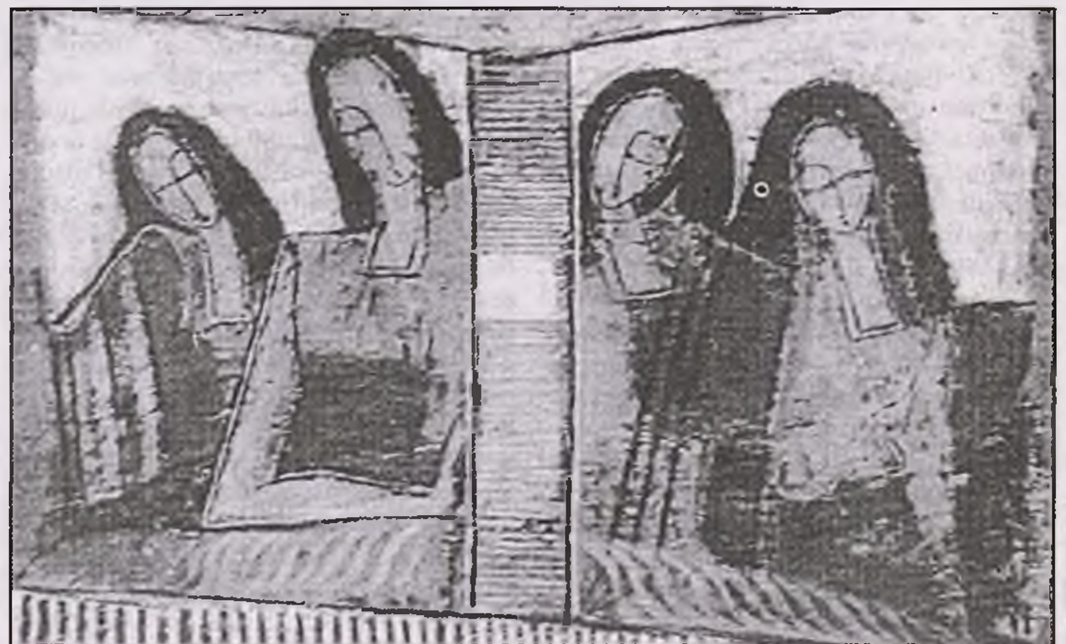
ipoteză capătă un loc bine precizat până când edificiul se înalță solid, echilibrat, până la acoperiș. În aceste volume edificiile construite și așezate într-un foarte clar context se numesc Cetății de Scaun, Negru Vodă, Vlad Dracul, Neagoe Basarab, dar și savante incursiuni în arta Evului Mediu occidental.

Studiind aici sau acolo, privirea lui

Pavel Chihaia alunecă întotdeauna până departe știind foarte bine că un Domn Valah poate fi o lumină a Occidentului înnoitoare pe planurile noastre, după cum apusul Bizanț poate retrăii, târziu, în chipurile și fastul Domnitorilor ce ne privesc de pe pereții bisericilor și mănăstirilor. Pornind de la un aparent text „de suflet“ - *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* - Chihaia citește în el un program, o oglindă a unei epoci, pe care o descifrează în detaliu.

Medievalist, cu vocație de generos umanist, Pavel Chihaia nu putea rămâne străin nici față de alte momente ale culturii, nici față de oamenii din preajma sa. Aflăm astfel rodul meditațiilor sale în fața lui Rembrandt sau în muzeele americane, la Nisa sau la Atena, la Avignon, sau, mai adesea gândind la prieteni cu ale căror gânduri și suflete s-a simțit aproape: Emil Lăzărescu și Maria-Ana Musicescu, Vlad Georgescu sau Petre Năsturel ori, mai discret, reverențe făcute Profesorului Oprescu sau lui Alexandru Elian.

Prefațându-i o carte, Georges Duby, membru al Academiei franceze, încheia textul său elogios subliniind puterea lui Pavel Chihaia de a fi dăruit zidurile cu care, adesea, istoria artei s-a înconjurat. Acesta este, într-adevăr, spiritul operei lui Pavel Chihaia: plasarea istoriei artei în marele și cuprinzătorul spațiu al gândirii.

La 91 de ani, D. Șt. Rădulescu te întâmpină zâmbind în ușa casei sale: „Cum mă găsești?” Și trebuie să recunoști, tot zâmbind, că-l găsești neschimbat, adică exact așa cum era acum patru-cinci ani când s-a ntâmplat să-l cunosc în holul Teatrului „Nottara”, unde venise să ne dăruiască o carte și să ne spună povestea piesei cuprinse în ea, **Vine nebunu!**

Scrisă în 1937, aceasta a avut un destin fabulos, dar nu și șansa de a ajunge pe scenă. Iată, așadar, cum în anul 1937 chiar, i-a fost citită de autor lui Pompiliu Constantinescu, în biroul acestuia de la „Vremea”, unde în timpul lecturii și-a făcut apariția și actorul Ion Anestin. Încurajat de cei doi, autorul duce piesa la Teatrul Național. Nu capătă nici un răspuns. În 1938, textul ajunge în mâinile lui Sică Alexandrescu, apoi în ale lui Soare Z. Soare. Numai cuvinte de laudă și, evident, multe speranțe pe capul dramaturgului cum că această piesă a sa, satirică, de un comic discret, va vedea în sfârșit luminile scenei.

Între timp, la direcția Teatrului Național venise Camil Petrescu. Alte lecturi, alte modificări, alte așteptări. Și, firește, alte laude.

În 1941, după venirea lui Liviu Rebreanu la direcția Teatrului Național, piesa a ajuns și pe biroul său. I se cer autorului alte modificări. Acesta refuză. Și atunci răspunsul lui Rebreanu fu: „Eu în nici un caz n-o pot juca. O piesă în care o întreagă clasă de funcționari e satirizată. Îți închipui că piesa ar provoca un scandal.”

PORTRET SENTIMENTAL: D. ȘT. RĂDULESCU

de MARIA LAIU

Vine nebunu! n-a avut șansa de a fi jucată. A fost însă tipărită la Editura Ramida, în 1995, când D. Șt. Rădulescu a mai făcut o ultimă încercare. A dăruit volumul tuturor teatrelor bucureștene și chiar și unora din țară, precum și foarte multor regizori. Un răspuns favorabil era cât pe ce să se materializeze. Victor Ernest Mașek impresionat de povestea piesei, apreciindu-i și calitățile dramatice, a promis că spectacolul se va realiza la „Nottara”, unde era director. I se găsisse și locul: sala Studio. S-a purces la căutarea unui regizor interesat de dramaturgia românească. Numai că tocmai în acel an Victor Ernest Mașek a plecat la Viena ca atașat cultural... Și spectacolul cu **Vine nebunu!** n-a mai fost făcut.

Cu Radioul, D. Șt. Rădulescu a avut mai

mult noroc decât cu teatrele; de aceea a scris câteva scenarii, a făcut dramatizări și adaptări special pentru teatrul radiofonic; a și tradus din literatura dramatică universală. Aceste încercări le-a adunat într-un alt

volum **Vecinele** (apărut de curând tot la Editura Ramida) și pe care autorul îl împarte, cu aceeași generozitate tuturor, cu singura speranță că va fi citit.

Cum spuneam, la 91 de ani scriitorul nu se gândește nici o clipă să facă vreo concesie vârstei. Este activ. Își sună cunoscuții, face liste cu toți cei cărora ar dori să le trimită cărți, traduce, scrie. Are chiar o seamă de proiecte interesante. Ce mai, D. Șt. Rădulescu se dovedește a fi mult mai tânăr decât atâția dintre noi toți; cărțile sale - cele trecute, și cele viitoare, de ce nu? - îl ajută să rămână astfel.

RETRO STAR

de ILINCA GRĂDINARU

Sirena din Mississippi în regia lui François Truffaut, aceeași sirenă care l-a vrăjit pe marinarul Luis Buñuel printre catargele soarelui spaniol își reînnoadă jocul periculos în tactul de marș cuceritor și semeț al Marseillaisci. Catherine Deneuve revine pe ecrane într-un film francez regizat de Nicole Garcia. **Place Vendôme** îi aduce în impresionantul palmares premiul pentru interpretare feminină la Veneția și alături pe frontispiciul cinematografelor românești chipul diafan disperat într-o adâncă neliniște, figurilor mușchiuloase și optimiste, starurilor feminine „feministe” ale anilor '90.

Catherine Deneuve poartă patina timpului și, precum o mică bijuterie dintr-o vreme uitată de gând, strălucește, fermecător retrogradă într-un sfârșit de secol obsedat de progres. O montură fin lucrată este și filmul lui Nicole Garcia care oscilează discret între un polițier din lumea contrabandei cu pietre prețioase, aliniat la rețetele americane și descrierea cu sensibilitate a vieții Mariannei într-un moment de răscruce. **Place Vendôme** nu vrea să concluzioneze în vreun fel și se exersează doar

în a observa, surprinde, în a se lăsa pătruns de frumusețea stranie a actriței. De altfel, concluzia poate fi chiar această perfectare a peisajului imaterial din sufletul indecis, nesigur și proscris al unei ființe umane.

Dincolo de acțiune, mesajul personajelor este propria lor singurătate, iar, dincolo de acest strigăt colectiv, este portretul real al vedetei și marea ei idilă cu aparatul de filmat. În jurul său pare că povestea se țese de la sine. Planurile strânse se alătură firește lungilor travellingsuri circulare și astfel filmul se transformă și pare să-și piardă identitatea în fața personalității puternice a „personajului principal”. Asistăm, de aceea, la o creație dedicată, realizată pentru actrița care o susține și fără de care ar fi rămas o încercare timidă, deloc originală în stilul lui Sautet sau Garrel.

Și totuși, prin acru lejer, ritmul lent (care poate duce la exasperare pe obișnuitul „devorator de publicitate”), **Place Vendôme** amintește cu tandrețe de spațiul cinematecii. O revedem parcă pe Catherine Deneuve în splendoarea tinereții sale, iar chipul ei brăzdat de urmele timpului acumulează în continuare

cinema

forța acelei priviri de o nedefinită candoare care a străbătut decenii de cinematograf. Dar, oare de ce? Nu se mai poate alinia o vedetă a vârstelor trecute filmului actual? Altele decât Catherine Deneuve însă, nu are nevoie. Mesajul său puternic feminin nu se integrează modelele actuale, iar prezența sa în fața camerei nepuizabil enigmatică, nu se înscrie în stilul agresiv al comercialului. Catherine Deneuve este și întreaga tradiție pe care o reprezintă și care depășite? Are ea soarta atâtor oameni de film care au sfârșit uitați de contemporani și care evoluția frenetică a tehnicii și stilurilor? Așa spune că nu contează pentru că timpul înaintat mereu în cerc în jurul său, iar măsură ce soarele crește de la apus spre răsărit oamenii se ascund întotdeauna la umbra aceluiași fete în floare.

festivalul „Arghezi“

I. Premiul Național „Tudor Arghezi“ pentru Opera Omnia, în valoare de 3.000.000 de lei, acordat unui mare scriitor român contemporan. Propunerile pentru Premiu vor fi făcute de uniuni și asociații de scriitori, instituții culturale, reviste și fundații, personalități culturale din țară și străinătate. Pe baza propunerilor făcute, juriul îl va nominaliza pe laureatul Premiului Național „Tudor Arghezi“ pe anul 1999. Consiliul Local Târgu-Cărbunești va acorda acestuia și calitatea de cetățean de onoare al orașului.

II. Concursul „Cuvinte Potrivite“ pentru volum în manuscris, deschis autorilor români nedebutați, având vârsta maximă de 47 de ani, indiferent de genul literar în care se manifestă. Manuscrisele nu trebuie să depășească 150 de pagini.

La această secțiune se acordă MARELE PREMIU, în valoare de 500.000 de lei, tribuit de Biblioteca Județeană „Christian Reil“. Premiul implică și publicarea volumului respectiv, dreptul de autor fiind acordat în cărți, în cuantum de 10% din tiraj.

III. Concursul „Bilete de papagal“ pentru autori tineri (sub 30 de ani), care se înscriu în concurs cu texte inedite (maximum 20 de pagini). Premiile secțiunii sunt în valoare de 1.000.000 de lei (Premiul I), 800.000 de lei (Premiul II) și 600.000 de lei (Premiul III). Vor mai fi acordate premii,

constând în publicarea textelor de către revistele invitate să colaboreze la organizarea Festivalului.

IV. Secțiunea de Argezologie, deschisă exegezelor care au ca obiect de studiu viața și opera lui Tudor Arghezi. Se va acorda Premiul Special pentru arghezologie, în valoare de 1.000.000 de lei, unei cărți tipărite sau în manuscris.

Toate propunerile pentru premii, manuscrisele volumelor sau textelor pentru concurs se trimit, fie personal de autorii interesați, fie prin instituțiile culturale județene, precum și de celelate instituții și persoane prevăzute de regulament, pe adresa **Inspectoratului pentru Cultură a județului Gorj (1400 Târgu-Jiu, Piața Victoriei nr. 2-4, camera 235, tel./fax: 053/21.49.05), cu mențiunea „Pentru Festivalul Național de Literatură «Tudor Arghezi», până la data de 10 iulie a.c. (data expedierii).** Alte condiționări de participare, în afara celor specificate, nu se impun.

Premiile neacordate nu se redistribuie. În condiții de sponsorizare sau alte forme de susținere materială, juriul poate acorda și alte premii speciale.

Un juriu de preselecție va selecta propunerile și lucrările primite, înaintând juriului național nominalizările pentru premii. Juriul național, prezidat de laureatul Premiului Național „Tudor Arghezi“ pe anul 1998, scriitorul Al. George, va delibera la

Târgu-Jiu, în zilele de 13-14 iulie 1999, asupra propunerilor de autori și opere, decizând laureații Festivalului Național de Literatură „Tudor Arghezi“, ediția a XIX-a.

Pe durata festivalului se vor desfășura lansări de carte, expoziții de carte și artă plastică, întâlniri cu iubitorii de literatură, documentări în localitățile: Târgu-Jiu, Târgu-Cărbunești, Polovragi, Curtișoara și Hobița, organizate cu sprijinul consiliilor locale și bibliotecilor comunale din localitățile respective, în memoria unor importanți scriitori gorjeni săvârșiți din viață înainte de vreme: George Uscătescu, Artur Bădița.

Cheltuielile pentru transport, diurnă și cazare ale juriului, ale personalităților invitate și ale autorilor nominalizați pentru premii, ca și cheltuielile de mediatizare vor fi suportate de organizatori, aceștia rezervându-și dreptul de a publica operele premiate, fără să acorde alte drepturi, în afara celor menționate de Regulamentul Festivalului.

Persoane de contact pentru detalii și confirmări:

* Viorel Gârbaciu: tel./fax. 053-214905, GSM 092-392-663

* Constantin Popescu: tel. 053-213710, GSM 092-335-178

salon internațional

La Oradea se vor desfășura, între 2 și 5 septembrie a.c., două importante manifestări culturale cu participare internațională: ediția a doua a Festivalului Internațional de Poezie și festival organizat după un tipic occidental) și ediția a șaptea a Salonului Internațional de Carte. Și-au anunțat participarea numeroși poeți din Franța, Belgia, Canada, Germania, Elveția, Italia, Suedia, Serbia, Ungaria, Cehia, SUA, Spania, Rusia și republica Moldova. Alături de ei, alți scriitori sau editori străini vor fi prezenți la Oradea, concurend împreună cu cei români la organizarea acțiunilor menționate. Festivalul de poezie va avea ca tematică generală POEZIE ȘI LIBERTATE/ O RELIGIE PENTRU OAMENII/ UN CĂLĂȘI PE UN PODIUM POETIC ÎN ORADEA (planificat să aibă loc în fața imăriei din Oradea), prezentarea și lansarea unei noi ediții a „Cărții de Poezie“ (Antologie de poezie

multilingvă, reunind creații ale poezilor participanți), sunt doar câteva puncte din programul preconizat, program din care nu vor lipsi nici activitățile specifice Salonului de carte. Un grup de poeți din Benin, participanți și la Bienala Internațională de Poezie de la Liege de anul trecut, și-au anunțat intenția de-a prezenta la Oradea, un spectacol de poezie și muzică într-o regie cu totul originală. Principalii organizatori ai manifestărilor culturale din septembrie sunt: Academia de Științe, Literatură și Arte de la Oradea, Universitatea din Oradea și Casa Internațională a Poeziei pentru Europa Centrală și de Est (filială a Casei Internaționale a Poeziei din Bruxelles), cu sprijinul Uniunii Scriitorilor și al Ministerului Culturii, dar și al Consiliului Județean Bihor și al Consiliului Local, precum și al unor sponsori generoși.

festivalul „pituț“

- Marele Premiu (tipărirea manuscrisului D-ra Popescu. **Amoruri facile la editura Augusta): Grațiana Popescu (Craiova)**

- Premiul revistei „Rostirea Românească“: **Xenia Caroi (Craiova)**

- Premiul revistei „Paradigma“: **Gabriel Hasmațuchi (Onești)**

- Premiul revistei „Zburătorul“: **Rosaura Carmen Angheluș (Huși)**

- Premiul revistei „Familia“: **Cristian Rădoi (Cluj-Napoca)**

- Premiul revistei „Minerva“: **Daniela Marcu (Suceava)**

- Premiul revistei „Bucovina Literară“: **Marinela Pop (Deva)**

- Premiul revistei „Junimea Moldovei de Nord“: **Veronica Stănilă (Moinești)**

* Juriul a avut următoarea componență: Marin Mincu (președinte), Anghel Dumbrăveanu, Ioan Moldovan, Gh. Izbășescu, Adrian Dinu Rachieru.

Ilustrații de
Legendina di Paolo

josé augusto seabra

GARETT ȘI LIBERTATEA ÎN BALANȚA PORTUGALIEI ȘI A EUROPEI

Almeida Garrett (1799-1854, Portugalia)

La 4 februarie 1799 s-a născut, în orașul portughez Porto, João Baptista da Silva Leitão, care avea să devină cunoscut sub numele de Almeida Garrett și care, „dacă s-ar fi născut și ar fi scris în Anglia, precum Byron, sau în Franța, precum Musset“, ar fi dat capodopere universale (cum va spune criticul Augusto da Costa Dias, îngrijitorul operei sale).

Poet, dramaturg, romancier, orator, legislator, jurnalist, diplomat și om politic, din opera sa a apărut în românește, în 1979, la editura Univers și în traducerea subsemnatei, Călătorie prin țara mea (titlul, de altfel, atribuit, sub regimul trecut, uneia dintre pușinele emisiuni îngurgitabile ale precarei noastre televiziuni publice).

Inovator de limbă, conștient de faptul că aceasta se susține cu metode noi și spărgând limitele înguste ale unor canoane rigide, Almeida Garrett a dat, prin Călătoria... sa, o operă într-un stil modern, fluent, maleabil, grațios și ironic, care se citește și astăzi cu plăcere și care, greu de clasificat ca gen literar (oarecum asemănător cu Pseudo-Kynegetikos), îmbină relatarea de călătorie, eseul, reportajul jurnalistic, proza poetică și chiar romanul. Prin ea, Almeida Garrett se constituie în inițiatorul prozei literare portugheze moderne și deschide drumul revoluției stilistice operate de marele Eça de Queiros.

Traducătoarea eseului de mai jos a zăbovit, în această scurtă prezentare, asupra cărții Călătorie prin țara mea, care îi este cea mai apropiată. Textul care urmează, datorat scriitorului, poet și eseist, prieten al României și al revistei „Luceafărul“, ambasadorul José Augusto Seabra, va surprinde și alte fațete ale operei seducătoare a lui Almeida Garrett, dintre care cea politică este, pentru noi, de o stringentă actualitate.

Orașul Porto îi datorează un omagiu special lui Almeida Garrett cu ocazia bicentenarului său, deoarece la Porto s-a născut și de Porto a rămas el legat pentru totdeauna. Acolo și-a trit copilăria și o parte din tinerețe, acolo a aderat la revoluția din 1820, acolo avea să se întoarcă din exil, alături de regele Dom Pedro, înrolat în Corpul academic al armatei liberale, acolo a început să scrie

Arcul Sf. Ana. Și o singură neplăcere va rămâne asociată pentru el de Porto, aceea de a nu fi reușit, cum dorea, să îl reprezinte ca deputat în diferitele legislaturi în care și-a desfășurat imensul său talent de orator parlamentar.

Scrișul și libertatea au fost la Garrett neconținut asociate sub semnul aceleiași pasiuni cu care s-a dedicat, ca romantic, numeroaselor sale aventuri, în cursul unei

vieți tumultuoase și accidentate, străbătută de contradicții intime, dar luminată de înfocarea sa în convingeri și de sensibilitatea sa, cărora li s-a dăruit în întregime.

Politica a fost pentru el, ca și opera de altfel, o luptă pasionată și pasionantă, fără răgazuri, fie ca revoluționar în patrie și în exil, fie în exercițiul democratic al puterii sau al opoziției, printre ale căror meandre, la fel ca în cele ale diplomației, a trebuit să acționeze, în diferitele avataruri ale liberalismului și crizelor acestuia. Dar la el politica a mers mână în mână cu poezia, teatrul, romanul, intervenția pedagogică și culturală, pe care niciodată nu le-a abandonat, nici sacrificat, în libertatea sa ireductibilă.

„Libertatea“ - așa și-a botezat un poem din tinerețe, scris încă în limbajul arcadic moștenit de la maestrul său Filinto Eliseo, în timpul rebeliunii din Sinedriu, deoarece este datat din august 1820, Porto:

„Fiarele... Lanțurile? Și mâinile acum... libere?

Și descărnatele încheieturi

Descătușate, slobode!... Noi sclavii

Nu mai suntem mizeri?

Patria e acum patrie, noi suntem oameni!“

Identificarea sa cu ideile liberale, asumate radical, a devenit de atunci totală; A se vedea broșura intitulată Ziua de 24 august de către cetățeanul João Baptist, da Silva Leitão de Almeida Garrett, datată emblematic „Anul I“, adică 1820, în care sintonia cu revoluția în mers, căreia avea să i se dedice la bine și la rău, este declarată concret.

Dar încă de la celebrul sonet Câmpul Sf. Ana, scris la Coimbra în 1817, ocazia executării lui Gomes Freire Andrade și a martirilor Libertății, Garrett își exprimase ura contra tiraniei, sub mantia proteguitoare a religiei:

„Ah, tremurați, sangvinari inumani,

Tremurați, căci va să vină Libertatea

Să-i pedepsească pe despoți, pe brute și tirani.“

Tonul care-i va străbate limbajul, nu doar poetic, ci și politic, fusese găsit. Acest ton îi va marca scrierile și discursurile, al căror stil, pe diferitele registre în care se desfășoară, are flacăra acestui suflu de revoltă, ncimblânzită, su focul pasiunii.

Acest foc, care se confunda cu cel dragostei, se va întâlni în tragedia Cator în care Garrett a strecurat, la premiera ce a avut loc la Lisabona în 1821, intenționalitate în același timp sentimentală și politică, recitând prologul în fața tinerei Luisa Mindosi:

„Oh, iartă dacă patria nu-ți cedează

Locul dintâi pe scenele noastre.

Nu ai uitat, nu; însă jinduind

De libertate-s inimile noastre,

Unde e frumusețe, amorul do

domnește;

Unde domnește amorul, dispare libertatea."

Garrett a trăit în cadrul momentului istoric care a culminat cu Constituția din 1822 și revenirea din Brazilia a regelui Dom João VI. Atunci a compus poezia o odă **Regelui jurând pe Constituție**, în care monarhia însăși cedează pasul în fața patriei libere:

„Mai mare imperiu decât strămoșii-ai câștigat;

Supușii tăi fideli, legali și prieteni

Nu te mai cheamă rege, părinte doar îți spun,

Fiindcă numai peste inimi domnești."

Dar contrarevoluția absolutistă era în mers, însoțită de spectrele războiului civil și exilului, inspirându-i câteva poeme în care se citește toată amărăciunea din **Lira proscrisului**:

„Când patria a murit

Mor și Muzele cu ea

Tăcut și mut pășeam atunci

Pe tărâmul exilului..."

scrie Garrett expatriat în Anglia, unde conspiră în favoarea revenirii în patrie și a libertății:

„Vei vedea înălțându-se fruntea încununată de lauri

Căzând jos barbarii tirani,

Triumfând libertatea."

Cu toate acestea exilul va fi pentru Garrett o experiență nu numai de suferință, ci și de creație. Acum el avea să se reveleze convergent cu romantismul, chiar dacă refuza această etichetă. Publicând **Camões și Dona Branca**, în 1825 și 1826, la Paris, el marchează categoric un viraj spre această mare mișcare literară, chiar dacă se mai deslușesc urme arcadice în opera sa. Mărturie stă faptul că tradiția poetică națională de la care se reclamă datează de atunci, fiind concretizată în **Romancero**.

În cursul unei scurte reveniri în Portugalia, o dată cu promulgarea Cartei Constituționale din 1826 de către regele Dom Pedro, Garrett s-a dedicat altui gen literar care l-a solicitat mult de atunci înainte: jurnalismul. În cotidianul „**O português**” și în săptămânalul „**Oronista**” și-a continuat lupta pentru libertate, până ce din nou s-a abătut asupra ei cenzura și chiar a fost aruncat în închisoarea din Limociro.

În 1828, după eșecul mișcărilor defenestrării și Junta care încercaseră, la Porto, să apere legitimitatea constituțională, Garrett a trebuit să ia din nou drumul exilului.

Și-a continuat însă nu numai activitatea analitică, de la Londra, dar a pregătit și editarea volumului **Lirica lui João** în imo și a unui scurt tratat **Despre** **lucrație**, refăcând și reeditând totodată **Comedia Caton**. Pe lângă colaborarea la

efemerul periodic „**Chaveco Liberal**”, Garrett a publicat, în ziarul londonez „**Popular**”, un lung text început, la finele anului 1825, ca un „memorandum politic”, și care avea să fie editat în 1830 sub numele unui opuscul intitulat **Portugalia în balanța Europei**, favorizat de revoluția franceză din iulie al acelui an, care a deschis noi orizonturi liberalilor portughezi exilați.

Plecând de la constatarea unei „crize a Europei”, care este a „întregii lumi civilizate”, și care în Franța, „centrul civilizației lumii”, era pe cale de a fi depășită, Garrett prevedea că „impulsul” francez avea să se comunice „electric” - cum scrie - aceluia dintre popoare care „deschiseseră ochii deja ca să cunoască dimensiunea asuprii și nimicnicia asupritorilor”. Or, „unul dintre punctele lumii civilizate care primul va resimți impulsul, care primul îl va reverbera, repercuta și continua - cine nu vede că va fi peninsula hispanică?”² întrebă Garrett. După el, „toate popoarele o știu, iar ochii lor se îndreaptă cu nerăbdare și speranță spre Pirinei și spre fluviul Tajo”. Că „Portugalia și Spania vor intra în luptă” și asta chiar foarte curând, este pentru el un lucru evident. Întrebarea care se pune însă este „cum?”. Și în asta stă esențialul chestiunii: opțiunea dintre „să combatem bine” ori să cedăm „în fața demagogiei demente sau interesate”, de care „oligarhii” vor încerca să se slujească spre a abate poporul de la luptă.

Garrett se oferă astfel să adreseze un îndemn națiunii portugheze ca să rupă cu „criminala indiferență” care dusese la supunerea în fața miguelismului³, regăsindu-și „starea de vigoare și energie care singură poate închipui alimentul sănătos, solid și nutritiv al libertății”. Iar în prologul cărții, el dezvoltă o argumentație în sensul respingerii alegației că portughezii și spaniolii nu erau pregătiți pentru libertate. După exemplul a ce se petrecuse deja la Cadix și Porto, în 1812 și 1820, Garrett susține că, la fel ca și celelalte popoare, poporul portughez era perfect pregătit să fie liber, cu condiția să nu se lase pervertit de „indiferențism” care este „cel mai mare inamic al libertății”.

Prin luptă și doar prin luptă se poate elibera un popor. Iar Garrett indică poporul francez drept paradigmă: „îndreptați-vă privirile asupra poporului francez, marele popor, poporul model pentru celelalte popoare, și veți vedea ce poate reuși forța singură, neajutată și dezarmată, a unei națiuni care îndrăznește să vrea, și cu putere chiar știe să vrea să fie liberă”. Dar pe lângă poporul francez el arată cum lupta pentru libertate cucerea Italia, Spania, Grecia, Brazilia și toată America meridională, contagiind „la nesfârșit însăși Rusia”.

Acest optimism al lui Almeida Garrett

era destinat să alimenteze euforia pe care revoluția din 1830 din Franța o provocase printre liberalii portughezi. Dar el se bazează pe o analiză și o fundamentare care caută să fie lucide și obiective, ajungând să se încreadă nu numai în condițiile externe ale Europei atunci favorabile, ci chiar în capacitatea portughezilor de a se elibera din nou ei înșiși, ca în 1820. Garrett, care a rămas constituționalist și nu cartist, vedea în constituția din 1822 nu doar influența ideilor liberale europene, și în special a Constituției de la Cadix; ci expresia unei vechi tradiții portugheze. Aceea pe care Camões a desemnat-o drept cea a „lusitanei vechi libertăți”.

S-ar spune că acest cuvânt magic și chiar mitic era pentru poet un cuvânt sacru, ca în atâtea dintre poemele sale, alături de cel de patrie:

„Patria este totul numai în inimi doar libere”, iată un vers din poemul **Război civil** în care Garrett își condensează poetica libertății ca patrie. Ea a fost, într-o manieră proprie, asumată și de celălalt mare romantic, Alexandre Herculano, care scria, în **Harpa credinciosului**, „unde este liber își are poetul patria”.

Ambii aveau să se bată pentru libertate și pentru patrie, cot la cot, în exil și la întoarcere, până ce, în sfârșit, după asediul orașului Porto, ea va triumfa în Portugalia, la fel ca în Franța și în alte țări din Europa și din lume.

În această altă Europa pe care suntem astăzi pe cale de a o construi, foarte diferită de cea din secolul trecut dar încă și mereu marcată de valoarea libertății, echilibrată de cea a justiției, în balanța țărilor care formează Uniunea Europeană sau vor să adere la ea, este important ca, la fel ca liberalii care aveau să inaugureze atunci o fază nouă în viața națională prin victoria asupra absolutismului, să fim capabili să deschidem orizonturi de asemenea noi pentru cauza drepturilor oamenilor și popoarelor europene și din lumea întreagă, deoarece, cum scria Garrett, „aceasta e soarta umanității, să lupte neconștient între tiranie și libertate”. De aceea, el a făcut din ea pasiunea sa permanentă.

1. „**Arcadismul**” este un curent literar portughez dezvoltat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, marcând ruptura cu spiritul și litera barocului.

2. *La fel se va întâmpla și cu desprinderea de sub dictaturi în secolul al XX-lea: 1973 în Spania, 1974 în Portugalia, începând din 1989 în țările foste comuniste.*

3. *Partidul politic al lui Dom Miguel de Bragança, opus liberalismului.*

A.S. PUȘKIN ÎN VIZIUNEA LUI DOSTOIEVSKI (I)

de GHEORGHE BARBĂ

A. S. Pușkin este figura emblematică a culturii și spiritualității ruse. Numele lui reprezintă matricea heraldică a rușilor. Marcarea a 200 de ani de la nașterea celebrului poet constituie, totodată, putem spune, și sărbătoarea bicentenarului marii literaturi ruse, care s-a impus în ultimele două secole ale acestui mileniu drept una din literaturile de frunte ale lumii. Iar începutul afirmării literelor rusești în universalitate aparține, fapt recunoscut unanim, lui Pușkin. La 40 de ani de la dispariția bardului rus, Dostoievski scria în al său Jurnal (1877, ianuarie, II, 4): „... În acești 40 de ani au apărut ultimele scrieri ale lui Pușkin, a început și a sfârșit Gogol, a fost Lermontov, au apărut Ostrovski, Turgheniev și încă, cel puțin, vreo zece scriitori talentați. Și asta numai în beletristică! Se poate afirma categoric că aproape niciodată și în nici o literatură n-au apărut, într-un termen atât de scurt, atâția scriitori talentați ca la noi, și fără nici o întrerupere”. Și tot în Jurnalul scriitorului din același an (1877, iulie-august, II, 3) el nota: „Genii incontestabile care au rostit «un cuvânt nou» incontestabil, au fost în literatura noastră doar trei: Lomonosov, Pușkin, și parțial Gogol. Întreaga această pleiadă (între care și autorul Annei Karenina) a ieșit din Pușkin”. În celebrul discurs-eseu pronunțat cu ocazia festivităților prilejuite de dezvelirea monumentului lui Pușkin în 1880 la Moscova - asupra căreia vom reveni -, Dostoievski afirma: „Dacă n-ar fi existat Pușkin, n-ar fi existat și talentele care au apărut după el”.

Din acest moment Occidentul surprinde și receptează cu un crescând interes originalitatea și dimensiunea procesului literar-artistice ce se desfășura în spațiul Rusiei. Este cunoscută în acest sens prima amplă exegeză, apărută încă în 1886, a lui Eugène Melchior de Vogüé - *Le Roman russe*.

În timpul înmormântării poetului N.A. Nekrasov, la sfârșitul anului 1877, la care a participat un numeros public și în special tineretul studentesc de orientare narodnicist-radicală, s-a petrecut un episod cu rezonanță în epocă și consemnat în filele istoriei literaturii ruse. Când Dostoievski cuvânta la căpătâiul sicriului „cântărețului jărânimii”, arătând că în seria poezilor, care au venit cu al lor „cuvânt nou”, Nekrasov trebuie așezat alături de Pușkin și Lermontov, din rândul mulțimii, unde se aflau atunci tinerii G.V. Plehanov, V.G. Korolenko și alții, s-a strigat: „Mai sus, mai sus!” Dostoievski a comentat astfel acest episod în Jurnalul scriitorului (1877, decembrie, II, 1-2): „Eu nu-l compar pe Nekrasov cu Pușkin, eu nu mășor cu arșinul, cine e mai mare, cine e mai mic, pentru că aici nu este și nici nu poate fi vorba de comparație. Pușkin, prin genialitatea sa atotcuprinzătoare și profundă, este până astăzi ca un soare pentru întreaga spiritualitate rusă (...). Nekrasov e doar un mic punct în comparație cu el, e o mică planetă, dar ieșită din acest mare soare”.

Piesa forte privind tema abordată de noi este discursul-eseu din 1880. În luna iunie a aceluși an Societatea iubitorilor literelor rusești a organizat o seamă de manifestări legate de data dezvelirii monumentului poetului rus. Fiind „implorat” cu insistență, Dostoievski își dă acordul să participe la festivitățile care se pregăteau, răspunzând că „despre Pușkin trebuie scris ceva temeinic și substanțial”. Pe 6 iunie are loc dezvelirea monumentului. În seara aceeași zile Dostoievski recită fragmente din *Boris Godunov*. Pe 7 iunie, la prima adunare a Societății iubitorilor literelor rusești își pronunță discursul I. S. Turgheniev. În ziua următoare, la 8 iunie, își expune esul Dostoievski. Al treilea vorbitor în cadrul sărbătoririi a fost Ivan S. Aksakov (1823-1886), publicist și

poet, marcantă personalitate a vieții și gândirii sociale ruse.

Discursul lui Dostoievski despre Pușkin a produs senzație, trezind entuziasmul publicului. Impresiile au fost copleșitoare. Stavofilul Ivan

Aksakov a definit expunerea lui Dostoievski drept un „eveniment”. Occidentalistul I. S. Turgheniev i-a strâns mâna autorului *Fraților Karamazov* în semn de împăcare (Turgheniev fusese înainte de un deceniu încondeiat satiric în romanul *Demonii* în figura scriitorului Karamazinov). Discursul dostoievskian despre Pușkin a avut un puternic ecou în literatura rusă, păstrându-și valabilitatea integrală și în zilele noastre. Printr-o strălucită demonstrație romancierul rus a punctat care au fost acele „începuturi”, statornicite de marele poet, ce s-au constituit în deschideri definitorii pentru dezvoltarea atât de rodnică a literelor, gândirii și a întregii vieți spirituale din epoca postpușkiniană.

Dostoievski argumentează că Pușkin a fost primul care a exprimat cu o „extraordinară originalitate a geniului său” fenomenul cel mai important și negativ al societății ruse intelectuale, rupte istoricește de popor și de temelii naționale. El a surprins în figura lui Aleko din poemul *Țigani* acea „unicitate a suferinței și acea profunzime a conștiinței de sine”, ideea „tipic rusească”, redată apoi în toată plenitudinea ei armonioasă în personajul Evgheni Oneghin. Aleko și Oneghin deschid în literatura rusă galeria tipului aceluși „nefericit călător rătăcitor, pe acel tradițional mucenic rus”, ce „se simte musafir în casa sa”, iar „printre străini ca un străin, străin chiar pentru sine”, reprezentând pe acei „ruși pribegi, fără căpătâi”, care „mai băntuie și astăzi și se pare - spune Dostoievski - că nu vor dispărea prea curând”. Autorul *Umilițiilor și obișnirilor* afirmă că „Oneghin este primul martir al societății ruse conștiente”. Și dacă la Aleko „totul este încă abstract”, „fantastic”, în Evgheni Oneghin este „profund realist, în care este întruchipată viața rusească adevărată cu o forță de creație atât de puternică, cu atâta măiestrie, cum nu a mai fost până la Pușkin și nici după el.” Lui Aleko și Oneghin i-au urmat Peciorini, Cicikovi, Beltovi, Rudini, Lavrețki și mulți alții, care, prin propria lor apariție, confirmă „justețea ideii inițiale a lui Pușkin”. Mai târziu acești dezamăgiți nefericiți nu-și vor mai „căuta idealurile” în vreo șatră de țigani sau în

mijlocul naturii sălbatice, ci „se vor izbi de socialism”, care „nu exista pe vremea lui Aleko”, fiind încredințați că „vor găsi fericirea... nu numai pentru ei, ci pentru omenirea întregă. Pentru că pribeagul rus - scrie Dostoievski - are nevoie tocmai de fericire universală ca să-și afle liniștea”. Asemenea figuri își vor afla întruparea în paginile tulburătoarelor romane dostoievskiene, precum *Crimă și pedeapsă*, *Frații Karamazov*, dar mai ales *Demonii*. În legătură cu această categorie de personaje a fost enunțată celebra chemare, în care și-a exprimat chintesența filosofiei marelui romancier: „Smereste-te, om orgolios, și, înainte de toate, înfrânge-ți orgoliul, smereste-te, om trândav, și, înainte de toate, trudește pe ogorul tău”. Iată - adăuga scriitorul - o rezolvare în spiritul dreptății și înțelepciunii populare. Mai ales datorită acestui îndemn, interpretat în mod trunchiat, rupt din context (înșierându-l, se citau doar primele trei cuvinte: „Smereste-te, om orgolios”), întregul eseu (laolaltă cu romanul *Demonii*) a fost decenii la rând supus ostracizării. Deși ideile literare, profundele tălmăciri ale tăleurilor creației pușkiniene, ale semnificațiilor personajelor create de poet, ale rolului său covârșitor în destinul spiritualității rusești au fost preluate și încorporate în demersurile criticii și istoriografice literare rusești. Gleb Uspenski și, mai târziu, Maxim Gorki au condamnat cu asprime îndemnul scriitorului la smereni, neluând în seamă că Dostoievski îl chema pe intelectualul orgolios la smerenie în fața poporului și nu a autorităților.

Pe de altă parte, de pe pozițiile ortodoxismului dogmatic, K.N. Leontiev (personalitate ce i-a servit drept prototip în crearea *Mareului Inchizitor*) îl admonesta pe Dostoievski pentru apelul anticreștin la „o armonie generală cu toate neamurile” în viața de pe pământ.

Pe de altă parte, Pușkin, potrivit viziunii lui Dostoievski, a propulsat și o lumină dătătoare de mare speranță că societatea rusă poate să se reînnoiască și să reinvie. În acest sens el a creat, tipuri ale frumuseții pozitive a omului rus: Tatiana Larina din *Evgheni Oneghin*, călugărul-cronicar Pimen și alții din *Boris Godunov*, Petru I, Belkin, și multe alte imagini care apar în poemele și poeziile lui, în povestirile, în notele și chiar în istoria răscoalii Pugaciov. Operele poetului sunt populate de modele excepționale de ruși, pe care le identifică în popor. Pretutindeni răzbate la Pușkin credința în caracterul rus, marea lui speranță în frumusețea și în spiritualitatea a Rusiei. Această credință și această speranță au fost împărțite, după cum se știe, și de Dostoievski, care scria: „Să afirm însă că țara noastră săracă și neorânduită nu poate să aibă năzuințe atât de înalte, până nu se va face, economic și civic, asemănătoare apusului, e pur și simplu prostie. Valorile fundamentale morale ale spiritului cel puțin în esența lor, nu depind de forța economică... Noi însă afirmăm că putem să fim și acum, chiar în condiția sărăciei noastre economice de azi... purtători ai forței spirituale”. Și nu se poate eluda faptul că forța spirituală a Rusiei s-a manifestat și se manifestă prin vigoarea de creație a artelor sale, dar mai ales prin neobișnuita originalitate literară, la izvoarele căreia s-a aflat Alexandru Pușkin.

Dostoievski remarcă cu o evidentă satisfacție acel har pușkinian, „care nu se mai întâlnește nimeni în afară de el” și care s-a afirmat plenar „extraordinar” sau capacitate de întrupare, o metamorfozare deplină în gențiile altor popoare nașii, „o metamorfozare aproape absolută”. Este vorba de asemenea opere, precum *Noaptea egipteană*, *Imitații după Coran*, *Scena din Faust*, *Cavalerul avar*, *Trăia pe lume un cavaler sărac*, *Don Juan ospăț în timp de ciumă* ș.a., unde Pușkin ne aparține în ipostaza omului lumii antice, sau ca german spaniol, englez, ca poet al Orientului etc., late respectivă a talentului bardului rus semnifică aspirația țării sale spre universalitate. „Această idee - scria Dostoievski - este exprimată de Pușkin nu în vis sau proorocie, ci este transpusă de el în fapt este cuprinsă și demonstrată pe vecie în creațiile sale geniale”.

CUM SE CROIEȘTE UN BESTSELLER (II)

de ION CREȚU

Editorii, librării, dar și autorii, sunt preocupați intens de realizarea unor „scoruri” semnificative la vânzarea cărților. Atingerea unui asemenea obiectiv face pe toată lumea mulțumită. Trăim, orice s-ar spune, într-o epocă dominată de ideea de cantitate când „mult” este perceput automat ca fiind totodată și bun, în special când „mult” se asociază cu bani. Tot mai frecvent, cartea este concepută ca un produs, asemenea oricărui obiect fabricat în mod industrial, și ca atare supus legilor pieții. Nimic mai cuprinzător, din acest punct de vedere, decât conceptul de bestseller.

John Kremer este autorul unui tom care a cunoscut deja patru ediții, și a cărui lectură este cât se poate de instructivă, mai ales că se numește **1001 Ways to Market your Book**, altfel spus **1001 moduri de a-ți vinde cărțile**. Scrisă într-un limbaj accesibil, alert, pragmatic, această veritabilă artă a bestseller-ului se citește deopotrivă cu interes și curiozitate. Ea se constituie într-un autentic și util instrument de lucru pentru editori, inclusiv pentru editorii autohtoni.

Când îți gândești viitoarele cărți, tu, editorul, sugerează Kremer, să fii mereu atent la orice titlu susceptibil să devină bestseller, pentru simplu motiv că acoperă un domeniu de mare interes, ai un autor dispus să facă multă publicitate, un autor care vorbește convingător și „dă bine” la TV etc.

Interesul pentru bestseller este motivat de numeroase considerente, printre care cel legat de efectele pe care îl poate avea un titlu de succes asupra editurii respective este cel mai neînsemnat. De pildă, The Naval Institute Press a fost în al nouălea rând când a publicat **The Hunt for Red October** (Pe urmele lui octombrie roșu). Nu numai librării, dealerii și teșchetarii s-au uitat mai atent la noile titluri publicate de Institut, dar au început să cumpere și titluri mai vechi. În plus, cronicarii de carte au început să acorde mai multă considerație noilor titluri publicate de NIP.

Oricât ar părea de surprinzător, se pare că nu este neapărat nevoie ca un titlu să ajungă pe lista de bestseller-uri pentru ca el să aibă impact asupra bunului mers al editurii/companiei. **A Handbook for Women in Abusive Relationships** (Manualul femeilor supuse violențelor) de Ginny NiCarthy s-a vândut (doar) în 10.000 de exemplare. Acest succes mediu permis totuși editurii respective să se angajeze în alte proiecte. Când o carte ajunge pe una dintre cele trei liste principale de bestseller-uri (New York Times, USA Today și Publishers Weekly) ea se vinde incomparabil mai bine. Asta fiindcă librăriile sunt receptive cărțile care ajung pe aceste liste și le promovează. Cele mai multe librării au creații sectoare speciale cu bestseller-uri, partea din față a magazinului. (Vorbim,

firește, de librăriile apusene!). Mai mult decât atât, cele mai multe lanțuri de librării, și chiar librării independente, fac reduceri la bestseller-uri, oferind, astfel, clientului un motiv în plus să cumpere cartea respectivă.

Un alt efect, important, al fenomenului numit bestseller este că el face ca editura respectivă să devină mai atractivă pentru autorii cu reputație, și nu numai pentru ei. Primind mai multe oferte crește implicit și șansa de a descoperi un nou bestseller.

Acropolis Books a dezvoltat o linie întreagă de cărți pornind de la **Color me Beautiful** (Colorează-mă frumos), bestseller-ul lor scris de Carole Jackson. Astfel, editura Acropolis Books a pus pe piață **Your Colors at Home** de Lauren Smith și Rose Bennett Gilbert, **Always in Style with Color me Beautiful** de Doris Pooser, **Alive with Color** de Leatrice Eiseman etc.

Accasta fiind situația, Kremer sfătuiește editorul să facă tot ce-i stă în puteri pentru a ajunge pe una dintre cele trei liste de bestseller-uri menționate. Dar listele acestea nu sunt singurele căi spre succes, mai ales că listele respective sunt opere de ficțiune. De exemplu, spune el, pentru compilarea listei de bestseller-uri, New York Times propune o listă cu 36 de titluri - cele pe care editorii ziarului „pariază” la aproape 2000 de librării din întreaga țară, la 500 de librării independente, 1500 de magazine afiliate cu lanțurile de magazine locale și naționale. Dar atât New York Times cât și Publishers Weekly se bazează, în principal, și de regulă, pe publicitatea făcută de editori pentru a hotărî care dintre titluri au șanse de a ajunge pe listă în săptămâna respectivă.

Destul de straniu, nu este nevoie de foarte mari vânzări pentru a ajunge pe o listă de bestseller-uri. **Vox populi**, de pildă, a ocupat locul 10 pe lista de bestseller-uri a publicației Publishers Weekly cu doar 55000 de exemplare tipărite (tipărite, nu neapărat vândute). **Mating** a ajuns pe aceeași listă cu un tiraj de numai 45000 de exemplare. Ca să nu mai vorbim despre **Fifth Business** al lui Robertson Davies care a promovat pe lista de bestseller-uri a lui New York Times cu mai puțin de 15000 de exemplare expediate.

În rubrica lui din USA Today din 2 august 1993, celebrul Larry King a pus la îndoială valabilitatea acestor liste: „Washington nu mai știe ce se întâmplă sau lista cu bestseller-uri a lui New York Times este greșită?! Am întrebat cinci

librari despre **The Road Less Traveled**, romanul lui Scott Peck (recordman absolut în materie, prezent pe lista lui New York Times vreme de 508 săptămâni). Nici unul din librari nu vânduse vreun exemplar!” Realitatea, susține Kremer, este că aceste liste măsoară vânzările într-o perioadă de timp foarte scurtă. Daisy Maryles arăta, în numărul din 2 marie 1992 al lui Publishers Weekly, că poziția 2 de pe lista de bestseller-uri a publicației respective vânduse aproape 10000 de exemplare în acea săptămână; numărul 10 vânduse puțin peste 3200 de exemplare, în vreme ce numărul 15 vânduse mai puțin de 1000 de exemplare! Această ultimă cantitate, trebuie spus, este la îndemâna oricărui editor, mare sau mic.

Cum se poate ajunge pe listele respective, așa reale sau false cum or fi ele? Iată sugestiile lui Kremer: trimiteți scrisori difuzorilor, librărilor independenți și lanțurilor de librării rugându-i să vă aibă în vedere când vor completa formularele pentru bestseller-uri; trimiteți-le exemplare de lectură din principalele voastre titluri (un asemenea exemplar l-a ajutat pe Robert Boswell să ajungă pe lista de bestseller-uri cu **The Mystery Ride**; scrieți la New York Times și Publishers Weekly și spuneți-le că volumul vostru are potențialul de a deveni bestseller; exemplar gratuit, un press kit, date din turneul promoțional al autorului, date referitoare la vânzările anterioare ale autorului etc. pot ajuta; insistați cu telefoanele. Faceți publicitate în Publishers Weekly și American Bookseller cel puțin cu 3-4 săptămâni înainte de data publicării cărții (dacă vă puteți permite, încercați să cumpărați o pagină întreagă); promovați-vă cartea în mod agresiv, organizați un tur cu autorul (mai nou, se organizează tururi prin satelit, respectivul autor dă interviuri la show-uri ale televiziunilor locale din toată țara, stând într-un studio new-yorkez. Apăreți într-un show TV important. Cartea Naurei Hayden, **How to Satisfy a Woman Every Time**, s-a vândut într-un milion de exemplare. Volumul a urcat pe locul trei de pe lista lui Publishers Weekly după ce a apărut într-o singură săptămână în trei show-uri importante (Oprah, Joan Rivers și Sonya Live). Fiți prezenți într-un show radio, promovați-vă pe o listă locală de bestseller-uri. Publicați-vă cărțile în extrasezon, când marii editori nu scot pe piață titlurile de succes. De pildă, iulie și august sunt luni „lente”.

Și sfaturile nu se încheie aici. Cum se spunc, cine are urechi de auzit..

1). Fermecătoare, ca de obicei, poeta Ana Blandiana a fost alături de noi și la Neptun

2). Înfuriat că nu-i face destulă publicitate în „Convorbiri literare”, Adrian Alui Gheorghe e gata să-l strângă de gât pe Cassian Maria Spiridon.

3). Doi intelectuali de elită aflați tot în linia întâi: Mihai Șora și Ion Pop.

4). După ce-a ieșit de sub tutela lui Manolescu, Mariana Sipoș se află acum sub mâna lui Breban.

5). Adversari la tribună, Dumitru Radu Popa și Constantin Barbu sunt, de fapt, prieteni apropiați.

